

JIHO ČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011/2012

Michaela Bajcurová DiS.

JIHO ČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Nutná obrana o historii, současnost a budoucnost

(The necessary defense o history, present and future)

Autor bakalářské práce: Michaela Bajcurová DiS.

Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. Dr. Jan Hejda

Studijní program: Specializace v pedagogice

Termín odevzdání bakalářské práce: 31.03.2012

Prohlášení

Prohláuji, že bakalářskou práci na téma
Šnutná obrana o historie, současnost a budoucnost

jsem zpracovala samostatně a že jsem využila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, zpravidla v souladu s obvyklými pravidly.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihozápadní univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky kolektivu i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, dne 11. března 2012

.....

Michaela BAJCUROVÁ DiS.

Pod kování

Děkuji tímto doc. JUDr. Dr. Janu HEJDOVI za vedení této práce, hodnotné rady, cenné informace a vstřícný přístup.

Anotace

Nutná obrana ó historie, sou asnost a budoucnost

Svou prací poskytuji ucelený a v jeden celek sumarizovaný p ehled institutu nutné obrany, který laikovi p iná-í návod na jeho vyuffití v zákonem stanovených mezích. P edev-ím, aby nutná obrana nebyla nep im ená a nejednalo se tedy o trestný in. Ve své práci p iná-ím pohled na institut nutné obrany de lege lata, vymezují postavení institutu nutné obrany v systému okolností vylučujících protiprávnost a rozebírám jednotlivé zákonné podmínky tohoto institutu i s p ípady jeho exces . Protože každý se v p ípad útoku chová jinak, v nuji se i psychickému stavu osoby obránce a popisují, co m fle práv p i útoku poci ovat. Následuje porovnání institutu nutné obrany s institutem krajní nouze, nebo jsou si velmi podobné a často dochází k jejich zám n . Pro zajímavost p iná-ím komparaci právní úpravy nutné obrany v na-í zemi, s právními úpravami Slovenské republiky a Spolkové republiky Německo, jako na-ích nejbliž-ích hrani ních soused . Po tomto srovnání uvádím návrhy de lege ferenda, které by mohly být zapracovány do dal-í právní úpravy p i legislativních změnách. Bakalá ská práce je zakon ena výzkumem, týkajícím se informovanosti ve ejnosti na dané téma.

Annotation

The necessary defense ó history, present and future

I provide by my thesis an integrated overview of the institute of the necessary defense. This summary gives to the layman instructions for its use in the statutory limits. Especially that the necessary defense was not required to be disproportionated and accordingly to that there will be no crime. In my work I bring a view to institute of the necessary defense de lege lata, I define the position of the institute of the necessary defense in a system of the circumstances which eliminate illegality. I discuss the various statutory conditions of this institute with the cases of its excesses. Because everyone behaves differently in case of attack, I devote the mental condition of person-defender and I describe what he can just feel during the attack. The comparison of institute of necessary defense with the institute of extreme distress follows, they are very similar and it often leads to their substitution. I bring an interesting comparison of necessary defense legislation in our country, the legislation of the Slovak Republic and the legislation of Federal Republic of Germany, as our nearest border neighbors. After this comparison I present proposals de lege ferenda that could be incorporated into other legislation during the legislative changes. This bachelor work ends with the research relating to public awareness on the above mentioned topic.

Obsah

Úvod.....	10
1. Historický vývoj institutu nutné obrany	13
1.1 Historický vývoj institutu nutné obrany ze všeobecného hlediska.....	13
1.2 Historický vývoj institutu nutné obrany v českých zemích	16
2. Postavení institutu nutné obrany v systému okolností vylučujících protiprávnost.....	19
2.1 Znaky trestného činu	19
2.2 Okolnosti vylučující protiprávnost.....	19
2.3 Obecné vymezení nutné obrany	20
3. Rozbor podmínek nutné obrany.....	22
3.1 Čin jinak trestný.....	22
3.2 Útok.....	23
3.3 Zájem chráněný trestním zákonem.....	25
3.4 Obrana.....	26
4. Překročení mezí nutné obrany a jeho postih	34
4.1 Právní důsledky překročení mezí nutné obrany.....	35
5. Psychický stav obránce.....	38
5.1 Agrese.....	38
5.2 Afekt.....	40
5.2.1 Úlek.....	41
5.2.2 Strach	41
5.3 Úzkost.....	42
5.4 Stres.....	43
6. Porovnání nutné obrany a krajní nouze	45
6.1 Shodné znaky institutů nutné obrany a krajní nouze.....	46
6.2 Rozdílné znaky institutů nutné obrany a krajní nouze	46
7. Komparace institutu nutné obrany s ostatními právními systémy	48

7.1 Komparace institutu nutné obrany v české a slovenské právní úpravě	48
7.2 Komparace institutu nutné obrany v české a německé právní úpravě.....	50
8. Výzkum.....	53
8.1 Cíl výzkumu a charakteristika výzkumného souboru	53
8.2 Hypotézy.....	53
8.3 Výsledky výzkumu	54
8.4 Verifikace hypotéz	62
9. Institut nutné obrany z pohledu de lege ferenda	64
Závěr	67
Seznam použité literatury	69
Seznam grafů	71
Seznam příloh	72

Úvod

Ofehavá, aktuální, široké ve ejnosti stále zast ená. To je nutná obrana, jejífl podstatou je uplatn ní práva proti bezpráví.

Jak jífl vyplývá z vý-e uvedeného, jako téma své bakalá ské práce jsem si vybrala, myslím, nejvýznamn jí okolnost vylu ující protiprávnost ó nutnou obranu, která se m fle kdykoli stát aktuální i pro mne samotnou. Cílem práce je zpracovat ucelený pohled na institut nutné obrany, se zam ením na analýzu vývoje trestn právní úpravy s komparací s vysp lými právními systémy, vysv tlení jednotlivých možností sou asného právního a sociálního rámce a p edložení návrh de lege ferenda ke zvý-ení možností jejího využití p i ochran oprávn ných práv a zájm ob an a spole nosti.

Institut nutné obrany je obsažen v n kolika p edpisech v odv tví ve ejného a soukromého práva. V odv tví práva soukromého nalezneme nutnou obranu v§ 418 odst. 2 zákona . 40/1964 Sb., Ob anský zákoník, ve zn ní pozd jí-ích p edpis (dále jen ob anský zákoník) jako skute nost, která zabra uje vzniku odpov dnosti za -kodu:

šRovn fl neodpovídá za -kodu, kdo jí zp sobil v nutné obran proti hrozícímu nebo trvajícímú útoku. O nutnou obranu nejde, byla-li z ejm nep im ená povaze a nebezpe nosti útokuõ (esko, 1964, § 418).

V odv tví práva ve ejného nalezneme nutnou obranu v § 2 odst. 2 písm. a) zákona . 200/1990 Sb., o p estupcích, ve zn ní pozd jí-ích p epis (dále jen zákon o p estupcích) a v § 29 zákona . 40/2009 Sb., Trestní zákoník (dále jen trestní zákoník). V prvním p ípad se jedná o správn -právní úpravu:

šP estupkem není jednání, jímf n kdo odvrací a) p im eným zp sobem p ímo hrozící nebo trvajícímú útok na zájem chrán ný zákonemõ (esko, 1990, § 2).

V p ípad druhém se jedná o úpravu trestn -právní, kterou se budu ve své bakalá ské práci zabývat z pohledu de lege lata:

š in jinak trestným, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvajícímú útok na zájem chrán ný trestním zákonem, není trestným inem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevn nep im ená zp sobu útokuõ (esko, 2009a, § 29).

Policejní statistiky v současných dobách vykazují vysoké procento kriminality, proto se domnívám, že široká veřejnost by měla mít nutnou obranu jako užitelný a společensky vládnoucí způsob boje s ní dostatečně zmapován. Taktéž by v době neuvěřitelné agresivity a brutality měla být právo bránit sebe nebo jiné v nutné obraně má kdokoli a ne pouze ten, proti němuž směřuje útok. Kdybychom se zeptali náhodného občana na to, jak dle různých měřítek nutná obrana by měla být, kdy nejde (nebo uhlí nejde) o nutnou obranu, jaký je rozdíl mezi nutnou obranou a krajní nouzí, zjistili bychom, že málokdo ví, co vlastně institut nutné obrany znamená. Právní v domě laické veřejnosti, týkající se tohoto tématu, dosahuje velmi nízké, trůfám si říci tristní úrovně. Institut nutné obrany je velice komplikovanou záležitostí. A uhlí z hlediska ustanovení zákona, kdy se do takového ustanovení musí vměstnat široké spektrum odlišných situací, tak i fakt, že stav nutné obrany posuzují osoby, které situaci znají pouze zprostředkovaně z obsahů trestních spisů a provedených rozhodnutí. Aby bylo možné včas správně posoudit, je nutné pečlivě zkoumat objektivní okolnosti případu.

Pokud při posouzení věci dojde ke špatné aplikaci zákonných ustanovení o nutné obraně, může to vést k porušení práv nejen společností a vytvářet v nich mylné představy o jejich právech. Důsledkem toho může být následně oslabení boje s trestnou činností a osoby, které by dovedly bránit své právní zájmy, i právní zájmy jiných, zůstávají netečné a pasivní, a to nejen ze strachu z pachatelů, ale i kvůli obavám, že by překročily hranice nutné obrany. Stav nutné obrany může nastat kdykoli a u kohokoli. Pokud napadený dokáže odvrátit útok v rámci nutné obrany, přechází na útočníka výchovně a ihned na rozdíl od trestu, který nastupuje až po určité době od spáchání trestného činu (Redakce Juristic, 2003).

Média občas nabízejí tiskové užitelná rozhodnutí soudů, na jejichž základě ten kdo se bránil, byl uznán vinným a odsouzen. Uhlí ale nepředávají detaily z obsahů spisů a neinformují o zproštění viny obránce, protože to pro ně není mediální senzace. Stejně jako neinformují širokou veřejnost o případech, které se nedostaly před soud, protože stav nutné obrany byl zjištěn již v přípravném řízení. Nejistota občana týkající se institutu nutné obrany je tedy na místě. Rozšíření právního v domě o jednání v nutné obraně by bylo tedy pro laickou veřejnost více než přínosné, a já se pokusím k tomu přispět svou bakalářskou prací, která by právnickým laikovi zodpověděla případné dotazy. Za nás závazně si přeji, abychom zúčastněni v domě vyúsťovali pouze v teoretické rovině a nikdy je nemuseli vyúsťovat v praxi.

Práce je rozdělena do devíti kapitol. První kapitola popisuje historický vývoj institutu nutné obrany a to jak v českých zemích, tak v celosvětovém měřítku. Druhá kapitola vymezuje znaky trestného činu, pominutí výčet zákonných okolností vylučujících protiprávnost a obecně vymezuje nutnou obranu. Kapitola třetí rozebírá podmínky nutné obrany činu jinak trestný, útok, zájem chráněný trestním zákonem a obranu. K doplnění jsem zvolila případ obrany s použitím legálně držené stělné zbraně. Následující kapitola je věnována přehledu mezi nutné obrany a právními důsledky vyplývajícími z tohoto přehledu. V páté kapitole poukazují na psychické faktory, které mohou ovlivnit chování a jednání osoby jednáající v nutné obraně. Šestá kapitola srovnává nutnou obranu s další zákonnou okolností vylučující protiprávnost a tou je krajní nouze, z čehož její částí záměrně s nutnou obranou. V další kapitole analyzuji vývoj české trestní právní úpravy a provádím komparaci s právním systémem Spolkové republiky Německo a Slovenska. Kapitola osmá je věnována výzkumu, provedenému v rámci mé bakalářské práce. Pro zjištění potřebných údajů jsem zvolila metodu dotazníku a stanovila hypotézy, které měl výzkum ověřit. Závěr mé práce pominutí institut nutné obrany z pohledu de lege ferenda, s možností budoucích změn, které bych navrhovala zapracovat do případné novely trestního zákoníku.

1. Historický vývoj institutu nutné obrany

1.1 Historický vývoj institutu nutné obrany ze všeobecného hlediska

Od svého počátku zaznamenal velmi starobylý institut nutné obrany mnoho změn, právní podobu však získal teprve se vznikem státu.

ŠJako první vyjádil právní nutnou obranu Cicero ve své řeči na obranu Milóna. Nutnou obranu označil za nepsaný přirodní zákon, který nelze naučit, zdědit, který ale pochází z přirody, člověk ho akceptoval a je jím proniknut. Jde o přirozené právo člověka, které nemůže být nikomu odňato, vyplývá z povahy člověka a nepotřebuje žádného ústředního. Jeho základem je pud sebezáchovy, který velí člověku dát přednost obraně svých zájmů před jejich poškozením, proto právo nutné obrany nespočívá na pozitivním právu, ale vychází z podstaty člověka, právo pak musí zajistit, aby obránce nemusel hradit útoky nikomu –koduš (Kuchta, 1999, str. 14).

Ve středověku, období největšího rozmachu křesťanství, se nutná obrana dostala do konfrontace se scholastickým učením, které vyfladovalo, aby nutná obrana byla povinně vyvolána tehdy, kdy předem tím útokem bude bráněna a aby nebyla vyvolána v tom případě, kdy by to bylo v rozporu s láskou k bližnímu. V 17. a 18. století, v době osvícenství, došlo k upuštění od povinné nutné obrany. Dlehlitá v tomto období byla myšlenka smluvního státu a společenské smlouvy, která předpokládala, že by se lidé dobrovolně spojili a vzdali se práva na sebeobranu s tím, že je bude chránit stát. Jejich bezpečnost znamenala vyloučení stavu *bellum omnium contra omnes* (války všech proti všem). Teprve tehdy, kdy by tuto ochranu stát neplnil, občan by získal znovu právo bránit se sám (Kuchta, 1999).

V 18. a 19. století docházelo k úvahám o možnosti vyvolání nutné obrany proti neoprávněným jednáním představitel státní moci. Ve Francii vycházeli z Rousseauovy teorie, která umožnila lidem právo na povstání, umožnil ujmout ochranu před nezákonným jednáním panovníka, který porušil společenskou smlouvu.

Na konci 18. století byl vývoj nutné obrany ovlivněn filosofií Immanuela Kanta (Kuchta, 1999).

šNutná obrana je proto podle tohoto pojetí odvozována z praktického rozumu. Jako právo nevyplývá ze společenské, nýbrž originálně přisluší každému člověku, aby mohl bránit svou

osobní sféru, a lov k m fle toto právo vyuffít, pokud mu stát nem fle zajistit ochranu jeho zájm . Výkon práva nutné obrany souvisí proto bezprost edn s úkolem státu potírat bezpráví, nebo kařdý má své p irozené právo sebeobrany p enést na stát jen za podmínky, fle stát v bec m fle pot ebnou ochranu zajistit a garantovat. Pokud tato podmínka není napln na, cofl je práv p ípad nutné obrany, oflvá u jednotlivce znovu jeho p vodní originární p irozené právo sebeobrany (Kuchta, 1999, str. 16).

Nutná obrana se tedy stala nejen právem, ale i povinností jednotlivce, ímfl získala individualistický charakter, vylu ující ochranu zájmu státu a spole nosti.

Na Kanta navazoval Feuerbach, který vycházel z teorie smluvního státu, který vznikl proto, aby zabezpe il práva ob an a zajistil jejich svobodu (Kuchta, 1999).

šNutná obrana je pro n j téfl p irozeným právem, vzniklým je-t p ed vznikem státu, na stát v-ak ob an p ená-í jen ást tohoto svého práva, a sice vzdává se svého práva na násilnou obranu jen do té míry, do jaké je mu schopen ji zajistit stát. Pokud toho stát v konkrétním p ípad není schopen, realizuje ob an p i nutné obran zbývající ást práva sebeobrany, která mu byla p i vzniku státu zachována (Kuchta, 1999, str. 17).

Ve Feuerbachov u ení pokračoval Fichte, který ho roz-í il. Právo nutné obrany bylo sou ástí společenské smlouvy, která m la jifl právní funkce. lov k mohl být p íslu-níkem státu, pouze pokud neporu-oval právní vztahy, v opa ném p ípad ztratil v-echna práva, zru-ila se v i n mu společenská smlouva a jifl nemohl vyuffítvat právní ochranu. Ve svém výkladu nutné obrany se v-ak nedokázal zcela vymanit z Kantova vlivu.

N mecký idealismus vyvrcholil Hegelovou teorií, která byla v rozporu s teoriemi Kanta a jeho následovník . Stát p edstavoval omezení svobody jednotlivce, ale také její napln ní a roz-í ení. Právo bylo dle této teorie skute né, bezpráví oproti tomu neskute né (Kuchta, 1999).

šHegel vypracoval teorii o nicotnosti bezpráví. Rozumné je podle Hegela pouze to, co je skute né, a co je skute né, je také rozumné. Právo je tedy skute né, protofle je rozumné, a bezpráví, které vystupuje proti existenci práva, je proto nerozumné, neskute né a samo o sob nicotné. Existuje jen ve zvlá-tní v li pachatele, který se tím staví proti v li obecné, a proto musí být tato zvlá-tní v le zni ena a právo obnoveno. Poru-ení práva tedy sice existuje, ale samo o sob je nicotné. Manifestací této nicotnosti je její zni ení (Kuchta, 1999, str. 18).

Hegelovo učenie prinieslo zásadný obrat ve srovnání s predchádzajúcim extrémnym liberalizmom. Štát mal sloužiť k prosazovaniu trestajúcej spravodlivosti a mal by nemal jednat v zájmu msty, ale mal by propagovať platné normy. Hegeliáni odmietali individualistické pojetie nutnej obrany, zastávali názor, že nutná obrana by mala byť právom odvodeným od štátu.

Abegg zastával názor, že nutná obrana je odvodnená z nouzí. Ochrana poskytovaná štátom bola v tomto prípade porovnávaná na napadeného.

Podľa Kostlina bola nutná obrana právo, ktoré mal každý občan, aby ochránil sám seba alebo niekoho iného, keď bezpráví neodvrátil štát, a každý občan mal povinnosť pomoci alebo pomoci opoždiť.

Halschner oproti výššie uvedenému zdôvodnil nutnú obranu tak, že každý občan má svoje práva ochraňovať vlastnou silou, s výjimkou pomoci štátu. Nechápe ju však ako všeobecnú obranu práva všeobecne proti bezpráví, ale ako obranu práv individuálneho jedince.

Jarcke a Rosshirt definovali nutnú obranu ako okolnosť vylučujúcu trest, ako čin bezprávný ale beztrestný.

Názor, že nutná obrana ako násilie nemala byť právom, propagoval Geyer. Hlásal, že právo násilím pôsiti iba štátu, že inak spôsobený v nutnej obrane je teda bezprávný, ale beztrestný. Obránci sa proti zlu bránia iba zlem; nie je treba ukládať trest, ten by nezjednal harmóniu, alebo by ju vytvoril (Kuchta, 1999).

Berner je autorem nasledujúceho výroka.

„Je to právo napadenej strany, ktoré je treba potvrdiť proti útočiacemu bezpráví. Právo nemusí ustupovať a vyhýbať sa bezpráví. Pokiaľ chce bezpráví právo zničiť, smie sa proti nemu právo potvrdiť i bojovať“ (Kuchta, 1999, str. 21).

V polovici 19. storočia, s pokrokom rozvoja demokracie, sa začali objavovať názory, ktoré rešpektovali spoločenské zmeny a negatívne hodnotili neomezenosť jednania v nutnej obrane.

„V právnych úpravách nutnej obrany v jednotlivých štátoch sa objavujú prvé zákonné omešenie nutnej obrany, ktoré v podstate tvoria základ úpravy súasne“ (Kuchta, 1999, str. 23).

Obráncovo jednanie bolo omešované podľa miery demokratickosti štátu. Právne úpravy v rokoch 1848-1849 v rôznych krajinách boli prvé, ktoré upravovali zákonné ustanovenia o nutnej obrane (Nemecko).

1871, Rakousko-Uhersko 1852). Právní úprava se v těchto zemích v průběhu let téměř neměnila, pouze s výjimkou Rakouska, a stala se vzorem pro další státy.

1.2 Historický vývoj institutu nutné obrany v českých zemích

Vývoj nutné obrany byl do velké míry ovlivněn historickými událostmi, ke kterým docházelo v mezidobí od vzniku samostatného českého státu roku 1918 do pádu komunistického režimu v roce 1989.

ŠPoprvé byla v novodobých dějinách upravena nutná obrana v císařském patentu č. 117/1852 z. l., kterým byl vydán pro tehdejší rakouskou říši trestní zákoník. Nutná obrana je zde upravena v ustanovení § 2 písm. g) mezi dle vody vylučujícími zlé úmysl pod názvem šspravedlivá nutná obrana. Konání i opomenutí se nepočítá za zločin, když skutek se stal u výkonu spravedlivé nutné obrany. Je by tu však byla spravedlivá nutná obrana, zato se má mít jenom tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo jiných okolností dle vodně souditi, že pachatel ušil obrany toliko potěbné, aby odvrátil od sebe nebo od jiných protiprávní útok na život, svobodu nebo jmění, nebo že toliko z podnětí, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezí takové obrany. Vykročení takové se však má podle povahy okolností trestat za trestný čin z nedbalosti (Kuchta, 1999, str. 29-30).

Tento zákoník vycházel z formálního pojetí trestného činu. Nutná obrana je to nebyla definována jako okolnost vylučující protiprávnost, ale jako dle vodně vylučující zlé úmysl. Nicméně se jí přičítalo, aby obrana byla účinná útoku. Kdo překročil meze nutné obrany, dopustil se excesu jareho (stenického), který vznikl například ze zlosti nebo pomstychtivosti nebo excesu chabrého (astenického), který vznikl z podnětí, strachu nebo leknutí. V tomto druhém případě nebyl napadený potrestán. Institutu nutné obrany nešlo vyúflit p i rva ce a proti úřednímu úkonu. Útok musel být nespravedlivý, musel přímě hrozit, musel smovat proti životu, svobodě nebo jmění a nesměla být skoněna zloinná činnost. V tomto případě byla nutná obrana přípustná.

Po událostech v únoru 1948 se začalo vlivem sovětských vzorů měnit chápání nutné obrany. Císařský patent byl nahrazen novým zákonem č. 86/1950 Sb., Trestní zákoník, v němž byla nutná obrana definována v § 8, a jednalo se o jednání jinak trestné, jímž někdo odvrací útok na lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu nebo na

jednotlivce, není trestným činem, jestliže útok přímo hrozil nebo trval a obrana byla útoku přímo účinná. Tento zákoník zavedl, po vzoru Sovětského svazu, materiální pojetí trestného činu, což mělo za následek velkou změnu našeho trestního práva. Společenská nebezpečnost činu tvořila nezbytný materiální znak skutkové podstaty trestného činu, který pokud chyběl, neexistovala ani skutková podstata trestného činu a jednání bylo uznáno jako oprávněné. Na základě jednotnosti pojetí trestného činu se nutná obrana odlišila mezi okolnostmi vylučující společenskou nebezpečnost činu.

Materiálně-formální pojetí trestného činu bylo převzato následujícím zákonem č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákon), který také vycházel ze společenské nebezpečnosti činu jako materiálního znaku a skutkové podstaty jako formálního znaku. Byl vydán v době uvolněných společenských poměrů. Oproti předchozímu zákoníku uvolnil podmínky nutné obrany ve prospěch obránce. Ty byly splněny, pokud nutná obrana nebyla zjevně nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku. Tento zákon platil do 31.12.2009, kdy byl nahrazen současnou právní úpravou, která je již zbavena ideologického pojetí, které zasahovalo i institut nutné obrany, kdy byl chráněn jak jednotlivec, tak i zájmy kolektivu.

Do 31.12.1993 byla nutná obrana definována jako:

š in jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný tímto zákonem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zjevně nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku (Česko, 1961, § 13).

K datu 1.1.1994 došlo k první a zároveň poslední úpravě institutu nutné obrany v tomto zákoně, konkrétně k úpravě mezí přípustnosti nutné obrany. Nová úprava změnila definici nutné obrany následovně :

š in jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný tímto zákonem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (Česko, 1961, § 13).

Dnem 1.1.2010 vstoupil v účinnost trestní zákoník, ve kterém institut nutné obrany nezaznamenal žádnou výraznější změnu. Ustanovení § 13 trestního zákona a § 29 trestního zákoníku jsou naprosto totožná, pouze § 29 je rozdělen do dvou odstavců. Úprava nutné obrany byla převzata z úpravy předchozí, která se po změnách provedených v 90. letech minulého století v praxi osvědčila (Česko, 2009b).

šDefinice nutné obrany akcentuje situaci obránce, v etn p ekvapivosti i brutality, útoku, strachu, zmatku i leknutí obránce, které se v praxi posuzují v rámci reakce obránce na zp sob útoku, p i pozitivním e-ení problematiku omyluõ (esko, 2009b, str. 2).

V dob , kdy se p ipravovala zm na trestního práva, byla zákonodárci navrhována i zm na formulace nutné obrany s pofladavkem, aby základem byla nutnost i pot ebnost obrany k odvrácení útoku vedle pojmu zcela zjevná nep im enost zp sobu útoku (esko, 2009b).

šTato zm na nebyla shledána pot ebnou, kdyfl nutnost obrany dostate n vyplývá z názvu této okolnosti vylu ující protiprávnost a také z poufítí tohoto pojmu v odstavci 2 § 29 osnovy, p i emfl s pojmem nutnosti (pot ebnosti) obrany k odvrácení útoku, b fñ pracuje teorie i praxe (srov. . 36/1995 Sb. rozh. tr.) a výklad právní úpravy z tohoto hlediska ne iní v praxi potífle. Navíc tento pofladavek, pokud by byl vykládán tak, fle základním znakem nutné obrany je schopnost odrazit útok, by mohl vést k tomu, fle by v podstat nebyla dovolena málo intenzivní obrana s od vodn ním, fle tato by mohla je-t povzbudit úto níka. Taková úprava by kladla na obránce nep im ené nároky z hlediska volby jeho zp sobu a intenzity obrany, kterou by pak z tohoto hlediska musely posuzovat i orgány inné v trestním ízeníõ (esko, 2009b, str. 2).

Navrhovaná úprava výslovní nezd raz ovala protiprávnost útoku, která vyplývá p ímo z pojmu a povahy útoku na zájem chrán ný trestním zákonem, i kdyfl vfdy nemusí jít o trestný in, ale m fle jít o in, za který trestní odpov dnost nap . zanikla, nebo m fle jít o in, který má znaky p estupku. Co v-ak zd raz ovala, bylo, fle útok musí být vfdy protiprávní a nutnou obranu nelze poufít proti jednáním dovoleným (proti jednání v nutné obran nebo krajní nouzi a proti jednání, kterým n kdo vykonává své právo nebo povinnost), (esko, 2009b).

2. Postavení institutu nutné obrany v systému okolností vylučujících protiprávnost

2.1 Znaky trestného činu

Trestní zákoník je postavený na formálním pojetí trestného činu. Oproti předchozímu trestnímu zákonu se již nepřiklání k nebezpečnosti činu pro společnost jako materiálnímu znaku.

*ŠZásadní rozdíl je v přístupu k trestnému činu, kdy formální pojetí neumožňuje orgánům m
inným v trestním řízení jít nad rámec vymezený zákonodárcem, který jako jediný subjekt je
oprávněn určit, co je a co není trestným činem, v etn kvalifikovaných i privilegovaných
skutkových podstat trestných činů, čímž jednoznačně stanoví hranice trestní odpovědnosti
(Jelínek, 2009, str. 24).*

Ustanovení § 13 trestního zákoníku vymezuje trestný čin jako protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. Protiprávnost je zákonodárcem označena jako rozpor s právní normou právního řádu. Pokud pachatel svým protiprávným jednáním naplní všechny znaky skutkové podstaty trestného činu a splňuje požadavek v kauzalitě, může být potrestán. Pokud třeba jen jeden ze znaků chybí, nejedná se o trestný čin a potrestán být nemůže. Za trestný čin nemůžeme považovat protiprávní čin, který není vymezen v zákoně, nebo by došlo k porušení základní zásady celého trestního práva nullum crimen sine lege.

2.2 Okolnosti vylučující protiprávnost

Jedná se o okolnosti, jejich přítomnost způsobuje, že jednání pachatele není trestné, nebo postrádá znak protiprávnosti. Ve III. hlavě trestního zákoníku najdeme vymezení všech zákonných okolností vylučujících protiprávnost - § 28 Krajní nouze, § 29 Nutná obrana, § 30 Svolení poškozeného, § 31 Pípuštěné riziko a konečně § 32 Oprávněné použití zbraní. V případě ustanovení § 363 Bezpečnost agenta se jedná o zvláštní okolnost vylučující protiprávnost, ve vztahu k taxativně uvedeným trestným činům.

šLze ur it následující společné rysy těchto okolností:

- *Tyto okolnosti se uplatní tam, kde jinak je naplněna skutková podstata některého trestného činu.*
- *Každá z těchto okolností přichází v úvahu u kteréhokoliv trestného činu, trestní zákon z jejich dosahu nevylučuje žádné skutkové podstaty. Pokud je nelze uplatnit v konkrétním případě, je to záležitostí faktickou, nikoliv právní, tedy kde vyloučení vyplývá přímo z povahy konkrétní věci.*
- *Mají stejný právní důsledek, tj. vyloučí protiprávnost a tím trestnost činu.*
- *Tato protiprávnost je vyloučena již od samého počátku, tzn., ještě v době nejde o trestný čin. Tato jednání však případně mohou být postížena sankcemi jiných právních odvětví, pokud to stanoví příslušný zákonný předpis (např. náhrada škody podle občanského zákoníku).*
- *Je-li dána kterákoliv z těchto okolností, nelze proti ní učinit jednání žádné z ostatních okolností (např. nutná obrana není možná proti jednání v krajní nouzi a naopak) (Kuchta, 1999, str. 176-177).*

2.3 Obecné vymezení nutné obrany

Přijíme v moderní době, kdy je ochrana našich zájmů zajištěna státem a státními orgány. Tato ochrana je státem prováděna buď represivním, nebo preventivním způsobem. Represivním opatřením je potrestání pachatele za porušení právního stavu. Oproti tomu preventivní činnost je prováděna tehdy, kdy je třeba předcházet porušení nějakého konkrétního práva, ale je zde riziko, že porušení bude.

Protože stát a státní orgány nemohou být všudypřítomné a nemohou jedince ochránit před všemi protiprávními útoky a hrozí nebezpečí nevratného následku, musí tedy připustit, aby v případě nebezpečí mohl jedinec ochránit své zájmy sám. Proto dali zákonodárci ve věcnosti do rukou nástroj k boji s trestnou činností – nutnou obranu, která nastupuje v případě, kdy selhala preventivní činnost státu. Podmínky pro jednání v nutné obraně jsou zaneseny v trestních zákonech veškerých právních států. Čím preciznější jsou podmínky pro jednání v nutné obraně stanoveny, tím větší právní jistotu poskytuje tento institut občanům a roste jeho význam pro společnost. Nutná obrana by měla být použita tak, aby byla účelná a prospěšná jak pro

obrana, tak pro stát. Na tomto místě je však třeba připomenout, že nutná obrana není povinností, ale zákonným právem každého občana. Jiná situace však nastává tehdy, kdy určité osoby mají právní povinnost vystoupit na obranu ohrožených zájmů chráněných právem. Tyto osoby (především policisté) jsou povinny elit útok m hrozícím jim nebo jiným občanům. Jsou vyškoleny a vybaveny odpovídajícími prostředky. Podmínky a meze jejich jednání jsou stanoveny velmi přesně. Ale vraťme se zpět k obyčejnému občanovi. Není ojedinělou osobou, která se ocitne v nebezpečí, například nepoužívá stelnou zbraň, její majetek je vlastním, i když ji má v danou chvíli u sebe. Je to dáno strachem ze svého následného možného trestního stíhání. Důvodem této situace je nízká úroveň znalostí o podmínkách a okolnostech nutné obrany, jakož i nejednotné rozhodování soudů v posuzování nutné obrany.

3. Rozbor podmínek nutné obrany

š in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ný trestním zákonem, není trestným ínem. Nejde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevn nep im ená zp sobu útokuõ (esko, 2009a, § 29).

Takto definuje trestní zákoník institut nutné obrany. Pro jednání v nutné obran musí být spln no n kolik podmínek. Útok musí p ímo hrozit nebo trvat, musí sm ovat proti zájmu chrán nému trestním zákonem a obrana nesmí být zcela zjevn nep im ená zp sobu útoku. Pokud chybí by jen jedna z vý-e uvedených podmínek, nejedná se o nutnou obranu a takové jednání obránce není posuzováno jako beztrestné. Pokud by nebyly pesn vymezeny podmínky, za kterých je možné v nutné obran jednat, docházelo by k beztrestnému masovému zneužívání tohoto institutu.

3.1 Čin jinak trestný

š Okolností vylu ující protiprávnost je taková okolnost, která u ínu, u n jfl jsou napln ny v-echny znaky trestného ínu, zp sobí, fle není protiprávní, ale je v souladu s právem (dovolený in)õ (Hejda et al., 2007, str. 177).

ínu jinak trestného se m fle dopustit osoba mlad-í 15 let, osoba nep í etná a mladistvý, který trpí nedostatkem rozumové a mravní vysp losti. Dále m fle být tímto ínem také jednání vykonané za okolností vylu ujících protiprávnost nebo ín, u kterého chybí zavin ní, které je trestním zákonem pofladováno jako podmínka trestnosti.

šSpáchání ínu jinak trestného je tzv. objektivní podmínkou trestnosti v p ípad trestného ínu opilství podle § 360 trestního zákonaõ (Jelínek et al., 2009, str. 124).

3.2 Útok

Abychom mohli hovořit o jednání v nutné obraně, musí být splněna podmínka přímého hrozícího nebo trvajících útoku na zájem chráněný trestním zákonem (život, zdraví, majetek, svoboda, důstojnost a cti). Útokem rozumíme úmyslné, protiprávní jednání člověka. Jen proti takovému jednání se můžeme bránit. K útoku není nutné, aby byl útočník osobou trestně odpovědnou, protože samotný útok nezakládá fakt, že bude spáchán trestný čin. Nutná obrana tedy bude přípustná i proti dítěti, nepřítelné osobě a osobě jednajícím ve skutkovém omylu. V minulosti převládal názor, že toto jednání je nutné, vzhledem na osobu útočníka, posuzovat podle podmínek krajní nouze. Dnes je převládán názor, že tento útok má být posuzován za podmínek nutné obrany, bez ohledu na to, zda obránce viděl, že naň ho útočí osoba trestně neodpovědná či nikoli. Útokem ve smyslu nutné obrany není jednání člověka, které ohrožuje zájmy chráněné trestním zákonem z nedbalosti nebo zaviněně. Útokem ve smyslu nutné obrany není ani chování zvířete, například nebezpečný pes volně pobíhající po ulici. Proti útoku ze strany zvířete je tedy možno použít ustanovení o krajní nouzi. Zvířete je z právního pohledu věcí a o útok ve smyslu nutné obrany jde jen v tom případě, kdy je útočníkem člověk. Pouze pokud by byl pes považován útočníkem, byla by nutná obrana přípustná. V tichou je útokem lidské jednání, ale můžeme jít i o úmyslné opomenutí. Například pokud vlastník venčí psa, který sám od sebe napadne cizí osobu, tohoto psa neodvolá, nijak nezasáhne a nechá ho útočit, je proti takovému opomenutí nutná obrana přípustná (Kuchta, 1999). Dalším případem může být například, když pachatel neoprávněně vnikne do obydlí jiné osoby a v něm neoprávněně setrvává. Poškozený může využít institut nutné obrany, i v tomto případě, že pachatel není agresivní, ale odmítá obydlí opustit. Útok opomenutím tedy nastává tehdy, kdy pachatel má povinnost konat a tuto nesplnil.

Nutná obrana předpokládá odvrácení útoku, přímá obrana musí směřovat proti útočníkovi nebo útočníkům. Útok na kolika osobách musí nutně znamenat, že útočí všichni útočníci, i když každý z nich útočí jinou silou a způsobem útočení je nestejnorodý. Obrana může směřovat nejen proti hlavnímu útočníkovi, ale proti kterémukoli z dalších útočníků, i když v tomto případě je sporné určení hlavního útočníka. Útočníkem je i ten, kdo se na útoku, přípravě i realizaci podílel. Jednat v nutné obraně lze i proti organizátorovi, návodci, i pomocníkovi hlavního útočníka, ale i proti nepřímému pachateli. Za útočníka lze považovat i obránce, který již útok odvrátil a následně sám zaútočí, aby se vyrovnal s protivníkem, od kterého mu však již žádné nebezpečí nehrozí (jedná se o mstu). Například na fotbale udeří jeden muž druhého, kvůli

rozdílným názor m, potom si sedne a povídá si se t etí osobou. Napadený za ním za chvílku p ijde a ude í ho. V tu chvíli ufl nejde o nutnou obranu, ale o mstu í odvetu za p edcházející útok. Útokem v-ak nemohou být nev domé pohyby lov ka, protofle nejsou projevem v le, která je k útoku pot ebná. Úto níkem mohou být osoby v-ech v kových kategorií, ale co je nejsmutn j-í, v mnoha p ípadech se jedná o d ti. Aby bylo mofno poufít institut nutné obrany, útok musí p ímo hrozit nebo trvat. P ímo hrozícím útokem je takový útok, který má bezprost edn nastat, ale není nutné, aby jifl zapo al (Hejda et al., 2007). To znamená, fle obránce nemusí vy kávat s obranou afl na útok samotný, ale m fle se bránit jifl v dob , kdy k útoku má teprve dojít. Nap . mezi dv ma muflí na fotbale do-lo k nedorozum ní. Kdyfl jeden odcházel, druhý za ním vyb hl a chytil ho za rameno se slovy, po kej, já ti ukáflu. Napadený mufl v d l, fle druhý mufl má násilnickou povahu a dal mu p stí do zub . V tomto p ípad se nejednalo o p ed asnou obranu, po dobu trvání útoku je dovolená (Novotný et al., 1997). Ne inné vy kávání by totifl mohlo obránce p ívést do velmi nevýhodné situace k odvrácení útoku. Jako asovou mez bezprost edn hrozícího útoku lze ozna it situaci, kdy má útok bezprost edn nastat (nap . hrozba zbraní). V okamfliku této bezprost ednosti útoku m fle obránce zahájit fyzickou obranu, která má p edstiflný charakter, nebo první skute nou ránu zasadí obránce. Úto níka zpacifikuje a ten se tím pádem do pozice úto níka nedostane ó útok bezprost edn hrozil a obránce jednal v nutné obran . Útok musí být reálný, nesmí se jednat o útok domn lý, takzvanou putativní obranu, který existuje pouze v mysli obránce. Nap . manflka eká v noci v parku na manfla za stromem. Chce ho vystra-ít a tak, kdyfl p ichází, vyb hne zpoza stromu se slovy, peníze nebo flivot. Manfl ve strachu, fle je p epaden jí dá p stí do obli eje a ublíflí jí na zdraví. Za toto jednání nebude trestn odpov dný. Tato putativní obrana je na-ím právním systémem zohledn na. Tuto obranu následn hodnotíme jako skutkový pozitivní omyl a v p ípad soudního procesu pak obránce postihneme za nedbalostní trestný in. Útok m fle být p i nutné obran pouze odvracen, nem fle být oplácen. Pokud byl útok vyvolán s úmyslem zám rn ublíflit úto níkovi (vyprovokovaný útok), nelze se domáhat jednání v nutné obran . P íkladem je lov k, který vyvolá svým jednáním protiprávní útok jiného lov ka, a proti tomu útoku se pak sám brání. Mofnost beztrestn se bránit kon í ukon ením útoku.

š V sou asné teorii a praxi zcela p evládá názor, který považujeme za správný, fle útok kon í ne dokonáním, ale afl dokon ením trestného inuō (Kuchta, 1999, str. 124).

Útok je ukon en, pokud jifl nehrozí chrán ným zájm m dal-í nebezpe í. Dal-í nebezpe í hrozí, pokud v pr b hu útoku do-lo ke krátké p estávce a existuje hrozba dal-ího útoku v blízké

dob, např. když útočník převede útok, aby na nepříteľské síly apod. Taková situace je jednáním v nutné obraně. Naproti tomu ale způsobem újmou útočníkovi, který s útokem skončil a jehož útok již nehrozí, je odvěta za předchozí útok a obránce se bude zodpovídat z trestného činu. Viz případ výše uvedený.

3.3 Zájem chráněný trestním zákonem

Jak jsem již uvedla v předchozí kapitole, abychom mohli hovořit o jednání v nutné obraně, musí být splněna podmínka přímého hrozícího nebo trvajících útoků na zájem chráněný trestním zákonem. Tyto zájmy nejsou v platném trestním zákoníku uvedeny, jako tomu bylo v předchozím trestním zákoně. Chráněny jsou zájmy jednotlivce (život, zdraví, majetek, svoboda, cti, důstojnost), ale jsou také zájmy skupinové, celospolečenské (utajovaná informace chráněná zvláštním zákonem) a státní (státní tajemství). Jinak je možno hájit všechny zájmy, chráněné v rámci jednotlivými ustanoveními trestního zákoníku, jak zájmy jednotlivce, tak právnických osob, společnosti a státu. Ne proti každému útoku na tyto zájmy lze vyvolat nutnou obranu, povaha některých činů ji vylučuje. Jedná se o činy, které hrozí a trvají tak krátkou dobu, že odvěta by již byla mstou, o trestné činy, u nichž nelze obranou zamezit následku, verbální trestné činy nebo například bigamie, nedovolené podnikání, podplácení a nepřijímání úplatku apod. Obecně však tyto činy zcela vymezit nejdu nebo i při verbálním trestném činu lze připustit nutnou obranu, pokud hrozí bezprostřední pokračování v útoku. Nutná obrana umožňuje i obranu zájmů jiných osob, není osoba obránce, tzv. pomoc v nutné obraně. V této situaci není pomocník v nutné obraně sám cílem útoku, vystoupí pouze na ochranu napadeného, aniž by proti němu samému byl směřován útok. Právní úprava již neupravuje stav, zda právo nutné obrany vznikne u pomocníka také tehdy, kdy tento souhlasí se ztrátou práva nebo způsobem újmou, tedy s útokem souhlasí. V tomto případě usuzujeme, že pokud napadený zájem náleží k zájmům nalézajícím se ve svobodné dispozici osoby (zájem na majetku, na osobní svobodě atd.) a pokud poskytnutý dá svobodně souhlas k útoku, právo na nutnou obranu tomuto napadenému ani pomocníkovi nevzniká, pomocník tedy nemůže vykonat nic víc, než chce napadený, kterému nelze nutnou obranu vnutit, nebo jak jsem již uvedla dříve, nutná obrana není povinností, ale zákonným právem každého občana. Totéž platí v případě, že napadený se bránit chce, ale neurčitým způsobem (nechce použít zbraň proti nepříteli), nebo když se chce bránit sám. Pokud pomocník jedná v nutné obraně,

domnívající se, že poškozený nedal svolení s útokem, i když on tak učinil, jedná v tzv. skutkovém omylu, který nevyvoluje odpovědnost za případný nedbalostní trestný čin. Ve všech ostatních případech je nutná obrana povolena kýmkoli i v tom případě, že poškozený se ztrátou hodnoty nebo způsobením újmy souhlasí (ztráta flivota, ublížení na zdraví). Podobně by byl případ, kdy se obránce znechotil obrany ze strachu před dalším ohrožením ze strany útočníka, protože zde chybí svobodná vůle poškozeného. Platí, že chráněného zájmu se nelze vzdát (Kuchta, 1999).

3.4 Obrana

Právní úprava našeho státu nám nenaučuje ani nezakazuje, jak se máme bránit. Zákonem ustanovení nutné obrany určuje do jisté míry meze této obrany ve druhém odstavci slovy:

„Nepřijde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevně nepříjemná zpráva o útoku“ (Česko, 2009a, § 29).

De facto se proti útoku můžeme bránit všemi možnými prostředky, za dodržení podmínek nutné obrany.

„Obrana se nemusí omezovat na tzv. pasivní obranu, nýbrž samozřejmě může být i aktivní“ (Jelínek et al., 2009, str. 254).

Pod pasivní obranou si můžeme představit ustupování, útek, vykrývání úderů apod. Oproti tomu aktivní obrana je vlastně protiútokem, kdy obránce může zbavit útočníka zbraní, může mu vrátit úder, může ho bodnout nožem, vystřelit po něm z pistole atd. Tím, že obránce použije aktivní obrany proti útočníkovi, se z něho útočník nestává, tyto role byly rozděleny již na začátku konfliktní situace. Obrana je proirozenou reakcí na nebezpečí, či útok, který vzešel z protiprávního jednání útočníka. Role se nemění ani v tom případě, že obrana v okamžiku útoku má násilný charakter. Naopak by tomu bylo v případě, kdy útočník již útok dokončil a obránce by na něho zaútočil v rámci odvety. V tomto případě by se z bývalého útočníka stal obránce, který může využít práva nutné obrany, ovšem s odpovědností za povodň útok.

Sebeobrana (v rámci nutné obrany) s použitím stelné zbraně je možná také již od stadia pokusu trestného činu. V té době u útoku na zájem chráněný zákonem zpravidla hrozí, resp. trvá. Například žena v noci uslyšela ve svém domě zvuky, které vypovídaly o tom, že je tam

přítomná cizí osoba. Chtěla zavolat policii, ale měla vybitý telefon. Proto vzala z nošního stolku pistoli a šla na prohlídku domu. V obývacím pokoji uviděla maskovanou osobu, jak vybírá peníze z trezoru. Namířila na ni pistolí a řekla jí, aby zůstala stát s rukama nad hlavou. Pachatel však neuposlechl a hodil po ní kovovou pokladničkou, která ležela v trezoru. V tu chvíli žena z pistole vystřelila a útočnicka smrtelně zranila. Jednání ženy bylo vyhodnoceno jako jednání v mezích nutné obrany. Po útočnickovi vystřelila bez zamýšlení a chtěla ho pouze zneškodnit, nikoli však usmrtit. Pachatel trestného činu si nezaslouffí, aby se na něj bral ohled, ale je vždy třeba ušetřit jeho flivot. Pokud by se však pachatel na její výzvu vzdal, útok by tedy jiff bezprostředně neohrozil, a žena v tuto chvíli stejně vystřelila, byla by trestně odpovědná za následek svého činu. V tomto případě ho usmrtila, proto není vyloučena možnost případného trestního postihu za trestný čin vraždy (Novotný et al., 1997).

Na tomto místě bych ráda uvedla případ s použitím stelné zbraně, tedy legálně držené.

Myslivec Karel Bařta, majitel sborných surovin v Ivančicích na Brněnsku, si v březnu roku 2006 nenechal líbit opakované loupení ve svém podniku. Protože policii se nepodařilo viníky chytit, rozhodl se vzít spravedlnost do svých rukou. Šlo o dva přehající zloděje vystřelil z brokovnice. Zloděje ho fládným způsobem neohrožovali a snažili se před ním ujet autem. Bařta, kterého povolal elektronický poplašný systém, dvakrát vystřelil na rozjíždějící se auto. Nejprve zpeti a následně zpatnácti metrů. Broky zasáhly oba zloděje v autě. Šlo o lehké zranění jen lehce, spolujezdkyně přestřelila jen snotnou dávkou štěstí, kdy dnes je kvůli zranění hlavy prakticky slepá. Bařta měl v minulosti se zloději špatné zkušenosti. Podle něj ho kdosi sbornu v minulých letech vykradl zhruba dvacetkrát a jednou po něm přý zloděje dokonce i stříleli. Trestní oznámení však podal pouze čtyřkrát. Škoda byla podle jeho odhadu do desetitisíců, při poslední krádeži, při které Bařta loupící překvapil přejezdem, se zloděje snažili ujet s vcmi v hodnotě cca 1800,- Kč. Tímto případem se nejdříve zabýval krajský soud v Brně, který mu 8. prosince 2009 uložil za pokus o vraždu –estiletý trest odnětí svobody nepodmíněně. Vrchní soud v Olomouci 22. února 2010 rozsudek krajského soudu zrušil, stelnbu označil za zabití a Bařtovi uložil tři roky trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem na pět let. Bařta podle něj ho jednal v silném rozrušení, a navíc reagoval na předchozí zvlášť zavrženého jednání po–kozených. Proti tomuto rozsudku se odvolali jak Bařta, tak i tehdejší nejvyšší státní zástupkyně Renáta Vesecká. Bařtovo dovolání Nejvyšší soud loni 25. srpna zamítl, naopak dovolání Renáty Vesecké v neprospěch obžalovaného vyhovl a rozsudek vrchního soudu zrušil. Vrchní soud se pak v případě zabýval znovu a v intencích právního názoru Nejvyššího soudu Bařtovi 12. října 2010 uložil za pokus o vraždu –estiletý trest odnětí

svobody nepodmíněn. Nejvyšší soud se k případu vrátil a jeho trestní kolegium vydalo sjednocující stanovisko. V něm nejvyšší soud vysvětluje, že spáchání trestného činu zabití podle § 141 odst. 1 trestního zákoníku je podmíněno silným rozrušením pachatele v době činu, které vyvolal strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli pachatele, anebo vyfukuje předchozí zavrženíhodné jednání poškozeného.

Silné rozrušení je duševní stav, v něm pachatel jak vnitřně, tak zpravidla i navenek vykazuje značné emoční vzrušení i neklid, které ovlivní jeho další jednání a projevují se v průběhu činu, a to bez ohledu na okolnost, zda se na takovém rozrušení podílí tělná nervová labilita či přímo duševní porucha pachatele, anebo jestli je příčinou silného rozrušení pouze vlastní strach, úlek, zmatek nebo jiné omluvitelné hnutí mysli pachatele. Tato omluvitelná hnutí mysli mohou podle názoru Nejvyššího soudu navazovat jen na podněty mimo úmyslné intenzity a závažnosti, protože musí vyvolat silné rozrušení pachatele o napětí strachu přejde o vystupovanou obavu o život vlastní nebo o život blízkých osob, případně o jinou závažnou újmu na zdraví.

Nejedná se o pouhé silnější emoce, ale o emotivní vystupovanou proflitky, které sice nutně neovlivní přičetnost, ale vedou ke značnému zúžení v domě pachatele a k oslabení jeho zábran. K tomu, aby se podle názoru Nejvyššího soudu mohlo jednat o stav silného rozrušení pachatele trestného činu zabití, musí existovat nějaký mimo úmyslné intenzivní podnět, který by jej mohl vyvolat. Takovým podnětem pak zásadně není krádež majetku pachatele, byť k ní v minulosti mohlo dojít již vícekrát, pokud navíc ani není zřejmé, kdo se dopouští předchozích krádeží.

Obdobně se trestní kolegium Nejvyššího soudu vypořádalo i s podmínkou zavrženíhodného jednání poškozeného. Pokud jde o podmínku spočívající v předchozím zavrženíhodném jednání poškozeného, negativní charakter tohoto provokujícího jednání poškozeného a jeho míra musí být v odpovídajícím poměru ke značnému významu objektu skutkové podstaty zločinu zabití, jímž je lidský život. Mělo by tedy jít o úmyslné jednání poškozeného, které je mimo úmyslné zlé, zraňující, ponižující nebo hrozící způsobením závažné újmy na právech.

Ve smyslu § 141 odst. 1 trestního zákoníku jde o takové předchozí zavrženíhodné jednání, jehož se dopustil právě poškozený, který byl předmětem útoku pachatele trestného činu zabití, nikoli nikdo jiný nebo neznámý. Karel Baťa si ve vězení odseděl pouze tři měsíce. Letos v březnu mu prezident republiky Václav Klaus udělil milost. Podle něho Baťa pouze chrání svůj majetek. Že je ochrana vlastnictví na nižší úrovni než ochrana života, je, podle něho,

zakotveno v marxistickej ideológii. Karel Baťa i p es u d lení milosti podal dovolání k Nejvyšímu soudu. Právní kvalifikace skutku byla podle n j nezákonná a protiústavní. Nejednal prý ve vrafedném úmyslu. St ílel na auto, nikoli na lidi uvnit . Nejvyší soud ale Baťovo dovolání zamítl a potvrdil rozsudek Vrchního soudu s tím, že obvin ěný v dom zam íl st elbu do prostoru osádky vozidla s cílem donutit ji k zastavení, a zabránit tak v jejím út ku z místa ínu. Byl si v dom mořného následku a nepo ítal s řádnou konkrétní okolností, která by následku mohla zabránit.

Tento verdikt ověm neodvrátí fakt, že Baťa si zbytek trestu neodsedí, z d vodu u d lené amnestie prezidenta republiky. Jako vřdy, kdyřl jde o agresí proti lov ku v sebeobran ě i p i obran ě majetku, vyvolává výrok Nejvyšího soudu morální diskusi. Nedává sám fakt, že vás n kdo okrádá, právo k tomu, abyste proti n mu zasáhli věmi prost edky, není-li na míst policie? Jak ukázalo nyn ěí rozhodnutí Nejvyšího soudu, lov k má rad ěi p íhlřfet k tomu, jak je okrádán, neřl aby bránil sv ě majetek. Opravdu není ten, kdo je okrádán, ve stavu citového rozruěení? Kafdý, kdo byl n kdy okraden a není svatý, si musel alespo ě jednou íci, že toho lumpa m l rad ěi zabít. Není pochyb o tom, že lidský řivot má vyěí hodnotu, neřl jakýkoli majetek.

Nový trestní zákoník také správn ě mnohem p ísn ěi trestá ty, kte í ni í řivoty nebo zdraví lidí, neřl ty, kdo prost ě kradou. Nejvyší soud ur ít zvařloval i to, že kdyby se v p ípad ě Karla Baťy p íklonil k mírn ěímu trestu, mohli by mnozí zneuřřívát rozhodnutí proti drobným zlod ěm. Je p ece nemorální zast elit dít ě, které vám vzalo pen řenku. Co má ale d lat lov k, který je opakovanými krádeřemi ěi loupeřemi ponířlovan a dohán ěn tak ka k řřenství, kdyřl mu policie nepomáhá a nechrání ho? Nabízí se otázka, jestli by nebyli zlod ěi také mnohem mén ě drží, kdyby v d ěli, jako je tomu v Americe, že neriskují jen pár m říc ě ve v zení, ale mnohem víc?

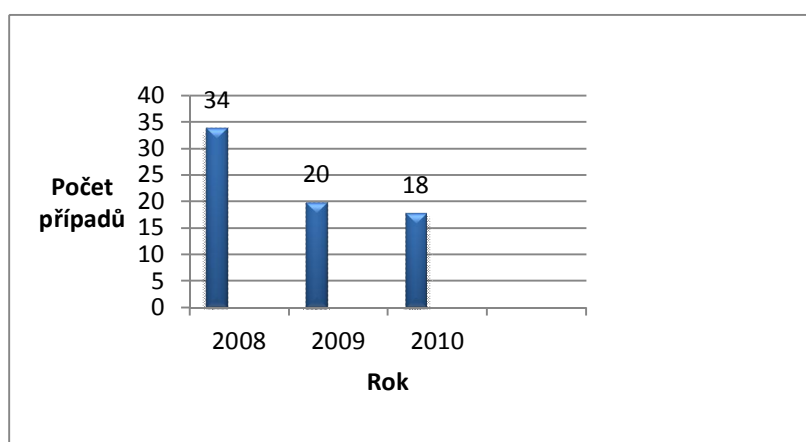
Soudci by se vřak novým verdiktem Nejvyšího soudu, který vyvolal velké p ekvapení p edevěím v adách právník ě, nemuseli striktn ě ídit, nebo z judikatury je mořné vybo ít, pokud jsou k tomu d vodu. A to se týká i p ípad ě nutné obrany, které jsou velice individuální, vřdy mohou být dalěí faktory jako nap ě únava nebo stres. Generalizovat v t chto v cech není opravdu dobré.

Nedá mi, abych vřhledem ke svému povolání nezmínila nutnou obranu s pouřřitím nelegáln ě drřené st elné zbran ě. V rámci nutné obrany je mořno pouřřít i tuto nelegáln ě drřenou st elnou zbra ě, a pokud nejsou p ekro eny zákonem stanovené hranice nutné obrany, není obránce za

obranu s výše uvedenou zbraní trestně stíhán. Co je však ufl ale v cí jinou, je trestní stíhání za naplnění skutkové podstaty trestného činu nedovoleného ozbrojování, kterému se obránce, v tomto případě, nevyhne.

Na následujícím grafu demonstruji četnost trestného činu nedovoleného ozbrojování v lokalitě Jihočeského kraje. Jedná se o statistické údaje za období let 2008-2010, s markantně sestupnou tendencí, především při porovnání údajů roku 2008 a 2010.

Graf 1: Nedovolené ozbrojování na území Jihočeského kraje v letech 2008-2010

Zdroj: vlastní zpracování dle: Policie ČR: Statistické přehledy Krajského úřadu policejního ředitelství policie Jihočeského kraje, 2011.

V poslední době se v souvislosti s nutnou obranou často diskutuje o použití automatických zabezpečovacích a obranných zařízení. Tato zařízení si občané instalují do svých obydlí, dalších objektů, motorových vozidel i do jiných prostor z důvodu ochrany života, zdraví, majetku a dalších zájmů. Existuje spousta takovýchto zařízení, kdy podle povahy každého z nich může být způsoben různý následek osob včetně smrti. Může být pouze omezen na svobodu (chycení do pasti, uzavření v místnosti), může být poranění, v němž může být i zabit (Novotný, 2006). Náprávní řád ani judikatura neupravuje otázku instalace těchto zařízení, přičemž názory na jejich použití se různí. Proti použití obranných mechanismů v nutné obraně je názor, že pokud jsou tyto obranné mechanismy nastrojeny, hrozí zde riziko, že mohou být ohroženy i jiné osoby, než je osoba včetně smrti. To je samozřejmě pravda. Aby k takovému ohrožení těchto osob nedošlo, je na místě n jakým způsobem tyto osoby před nainstalovanými obrannými mechanismy varovat. Například pomocí výstražných nápisů, signalizací zařízením, zdi, mříží atd., které ohrožení těchto osob odlišné od útoku výrazně eliminují. Tyto osoby si uvědomí všechna možná rizika a inkriminované místo rychle opustí. V případě osoby

útočníka může dojít bu k tomu, že ten upustí od zamýšleného, plánovaného útoku, nebo k tomu, že útočník na varování řádným způsobem nereaguje a útok dokončí.

Šve vztahu k osobám realizujícím protiprávní útok má pak využití těchto předevšímných zábranných mechanismů význam v tom smyslu, že čím více takových zábranných mechanismů, varování apod. takoví útočníci nerespektují, tím závažnější je způsob jejich útoku a tím intenzivnější způsob obrany je proti nim možno použít. Tím si tedy obránce pro sebe podstatně sníží riziko toho, že jeho obrana bude shledána zcela zjevně nepříjemnou povahou a nebezpečí útoku nebo zcela zjevně nepotřebnou k odvrácení útoku (Kuchta, 1999, str. 130).

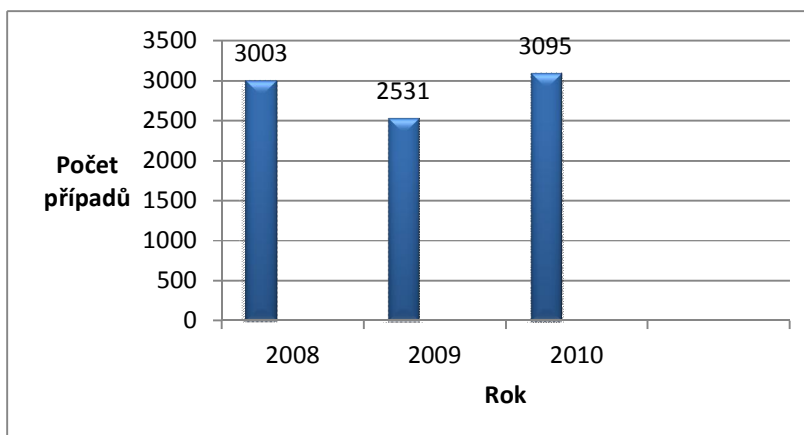
Dalším častým názorem vystupujícím proti instalaci a použití ochranných mechanismů je konstatování o přednosti obrany díky těmto zařízením. V souvislosti s polemikou o této přednosti je nutno uvést dva časové úseky, a sice časový úsek, kdy je obranné zařízení instalováno a je připraveno a úsek jeho fungování. V případě instalace a připravenosti zařízení máme hovořit o přípravě na obranu, v případě jeho fungování potom již o obranu vykonanou. Uvede-li se obranné zařízení v činnost a připrobí-li v mezích nutné obrany, trestní odpovědnost nevznikne. Obrana nebyla přednostná. Jinak je tomu za situace, kdy reakce obranného zařízení nebyla v mezích nutné obrany. Zde se bude zhotovitel zařízení zodpovídat z ublížení na zdraví, či usmrcení, v jinou věc z nedbalosti. Stejně jako v tomto případě tomu bude i za situace, kdy zařízení zaktivizuje nějaká osoba odlišná od osoby útočníka (Novotný, 2006).

Vzhledem ke stále vysokému počtu vloupání do různých objektů a sílící brutalitě a agresivitě útočníků se přikláním k prospěšnosti používání těchto obranných zařízení, samozřejmě za splnění určitých podmínek. Kdyby tyto podmínky k instalaci obranných zařízení byly předem temně jakého a jiného ustanovení, předešlo by se problému s posouzením přednosti obrany. V souvislosti s tímto se přikláním k názoru Adolfa Dolenského, a sice že pachatelé trestných činů si nezasluhují, aby na ně byl brán ohled. Musí si uvědomit, že když jdou krást, tak také musí počítat se svým, i se svým usmrcením (Kuchta, 1999).

V této souvislosti vyvolal předněsem emoce případ, kdy děchodce Oldřich Doskočil vybavil svou chatu děmyslným systémem samostřelů. Jeden zloděj byl postelen. Doskočil byl sice uznán vinným z nedovoleného ozbrojování, ale od trestu soud upustil, což obřalovaný chápal jako své vítězství a jako vítězství spravedlnosti.

Pro názornost přikládám grafické znázornění po tu krádeží vloupáním na území Jihočeského kraje v letech 2008-2010.

Graf 2: Krádeže vloupáním na území Jihočeského kraje v letech 2008-2010

Zdroj: vlastní zpracování dle: Policie ČR: Statistické přehledy Krajského úřadu policejního úřadu Jihočeského kraje, 2011.

Pokud budeme hovořit o podmínkách obrany, jsou zásadní trestní zákoník, ve druhém odstavci § 29 (Česko, 2009a) uvádí, že se nejedná o nutnou obranu, byla-li zcela zjevně nepřímo zpusobu útoku. Obranou reaguje napadený na protiprávní útok útoka, pokud jsou ohroženy chráněné zájmy. Útok by měl vždy zodpovídat za rizika spojená s nutnou obranou. Je však také pravdou, že pokud útok začne, nezabývá ho to všech jeho základních práv. Obráncovo jednání je třeba také do určité míry regulovat, aby nedocházelo ke zneužití nutné obrany z důvodu msty nebo odvety. Ze stávajícího ustanovení nutné obrany vyplývá, že při posuzování podmínky intenzity obrany se vychází z poměru intenzity útoku a obrany.

šObrana musí být tak intenzivní, aby útok jistě a bez rizika pro napadeného odvrátila, tj. musí být silnější než útok, avšak nesmí být zcela zjevně předvídaná (Támal et al., 2009, str. 124).

šPojem zcela zjevně je tu nutno vykládat tak, že podmínky se posuzují podle toho, jak se jeví zejména bránci se osobou, poněvadž zcela zjevné je to, co je jasné, očitě a nepochybné, a proto musí jít o vzájemný výrazně hrubý nepoměr (Támal et al., 2009, str. 125).

řádné zákonné ustanovení formy obrany neupravuje, máme se tedy bránit jakkoli a čímkoli, při zachování podmínky. Pokud hovoříme o podmínkách, musíme brát zřetel také na to, jak obránci vnímá útoka. Obránci ve velké míře vždy k odvrácení útoku používají jakýkoli prostředek, který má právo po ruce. Je důležité zdůraznit, že podmínka obrany intenzitou útoku

nezávisí na tom, jaký prostředek obrany obránce použije, ale závisí na tom, jak ho použije. Neznamená to, že když obránce použije zbraň proti útočníkovi, který nebyl ozbrojen, je nutná obrana automaticky vyhodnocena jako zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, a to i v případě usmrcení útočníka. Požadavky na osobu obránce nesmí být přehnaně vysoké, tzn., že podmínkami nemůžeme požadovat, aby dal přednost slabšímu, ale nejistému prostředku. Proto je třeba, hodnotit celou situaci s velkou pečlivostí, komplexně a individuálně. Institut nutné obrany lze využít pouze tehdy, kdy nebylo možno se útoku na chráněný zájem vyhnout jinak, třeba tím, že bychom utekli nebo si zavolali někoho, kdo by nám pomohl. Hovoříme zde o subsidiaritě, která však v trestním zákoníku ani v jiných právních úpravách zakotvena není. Nelze rozhodnout, že obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku jen proto, že ten, kdo byl napaden, neutekl. Viz R 8/1998:

šK výkladu podmínek nutné obrany ve smyslu § 13 TrZ. Okolnost, že obránce přestal před útočníky utíkat, zůstává stát a zabraňuje se trvajícím útoku bránit, nevylučuje možnost splnění všech podmínek nutné obrany. Nikdo totiž není povinen ustupovat před neoprávněným útokem na zájem chráněný trestním zákonem, ale má právo použít proti takovému útoku obranu, která není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Obžalovaný nebyl povinen před poškozeným a jeho bratrem utíkat a případně se ukryt (Támal et al., 2009, str. 130).

Na obranu chráněných zájmů se může postavit kdokoli. Mimo obránce, proti jehož zájmům útok směřuje, to může být jakákoli třetí osoba, která takto může např. vystoupit na pomoc výrazně slabšímu napadenému. Taková situace se nazývá pomoc v nutné obraně.

4. Překročení mezí nutné obrany a jeho postih

Právní řád stanovuje závazné podmínky (viz výše), při nichž lze jednat v nutné obraně. Pokud obránce všechny tyto podmínky dodrží, nebude jeho jednání protiprávní a nebude trestně ani jinak odpovědný. Pokud však dojde k jejich porušení, bude se jednat o jednání protiprávní a může tedy nastat trestní odpovědnost. Jedná se o případy, kdy obránce jednal tehdy, kdy nebyly splněny podmínky nutné obrany, nebo kdy byly překročeny meze dovoleného jednání. Pro takové případy využíváme termín exces z nutné obrany.

Šobecně by patrno, že čím větší prostor dává právo občanům pro realizaci nutné obrany, tím přísnější postih by měl být vyvozen za porušení jejích podmínek (Kuchta, 1999, str. 164).

ŠO vyboření z mezí nutné obrany (exces) podle našeho zákona jde tehdy (§ 33 písm. f, nyní §41 písm. g), jestliže zde n které její podmínky byly, že tedy stav byl nutné obraně blízký, aniž tu byly podmínky nutné obrany dány ve všech smerech (Támal et al., 2009, str. 127).

Teorie i praxe rozeznává dva případy excesu:

- Exces intenzivní, kdy jde o exces co do míry obranného zákroku, protože obrana nebyla zcela zjevně přiměřená způsobu útoku.
- Exces extenzivní, kdy jde o exces co do doby zákroku, protože obrana nebyla provedena v době, kdy útok přiměřeně hrozil nebo trval (byla provedena v době, kdy již útok skončil, nebo byla obrana předčasná).

Protože v těchto případech nejsou splněny podmínky nutné obrany, čin se posuzuje podle obecných zásad, hlavně z hlediska jeho subjektivních znaků, nebo se může jednat o čin:

- Z nedbalosti (obránce nepředpokládal, že útočník zabije, nebo si neuvědomil, že útok ufl skončil, a to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům v daném okamžiku a mohl).
- Úmyslný (obránce pokračuje i po skončení útoku ve fyzickém ublížování útočníkovi omdlením, vodou na hlavu, atd.), (Támal et al., 2009).

Pokud se pachatel mýlil ve skutkových okolnostech, které se týkají podmínek zcela zjevně přiměřenosti, byl by posuzován podle zásad o skutkovém omylu (Támal et al., 2009).

Excesem z nutné obrany není domnělá, neboli putativní obrana, kdy obránce elí domnělému útoku, který mu v-ak v bec nehrozí. Jeho jednání charakterizujeme práv jako jednání ve skutkovém omylu. § 18 trestního zákoníku zohled uje tento stav ve 4. odstavci.

šKdo p i spáchání inu myln p edpokládá skutkovou okolnost, která vylu uje jeho protiprávnost, nejedná úmysln ; tím není dot ena odpov dnost za trestný in spáchaný z nedbalostiõ (esko, 2009a, § 18).

Dal-ím p ípadem jednání ve skutkovém omylu, s domnělou obranou shodn posuzovaným, je p ed asná obrana (k nutné obran v bec nedo- lo, nebo d leflitý je útok a ten zde schází).

in, který p ekra uje meze nutné obrany, m fle mít i formu pokusu nebo ú astenství. Obránčovo jednání, které trvá, i kdyfl ufl útok skon il, nem fleme jifl považovat za nutnou obranu. V tomto p ípad ufl se spí-e jedná o odvetu nebo silné rozru- ení zp sobené útokem.

Pokud posuzujeme nutnou obranu a její p im enost, musíme rozli-it, zda byly spln ny v-echny zákonné podmínky nebo zda nedo- lo k vybo ení z mezí nutné obrany. Pokud nejsou spln ny v-echny tyto zákonné podmínky, nem fleme posuzovat jednání obránce jako jednání v nutné obran a na adu se dostává ustanovení § 41 písm. g) trestního zákoníku.

šSoud jako k poleh ující okolnosti p ihlédne zejména k tomu, fle pachatel spáchal trestný in odvraceje útok nebo jiné nebezpe í, ani fl byly zcela spln ny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo p ekro il meze p ípuštěního rizika nebo meze jiné okolnosti vylu ující protiprávnostiõ (esko, 2009a, § 41).

4.1 Právní důsledky překročení mezí nutné obrany

P estofle by p ípady p ekro ení mezí nutné obrany m ly být hodnoceny podle obecných zásad trestního práva, valná v t-ina stát ke skute nosti, fle in byl spáchán p i p ekro ení mezí nutné obrany, p ihlíflí, a to ve srovnání s jinými p ípady trestné innosti ve prosp ch obránce. Je to z toho dvodu, fle v n kterých p ípadech by se p ípadná sankce mohla zdát neúm rn p ísná a mohla by odradit ostatní ob any od jednání v nutné obran . Je t eba si uv domit, fle vybo ení z mezí nutné obrany je asto doprovázeno psychickým vyp tím lov ka, kdy na toto vyp tí kaflký z nás reaguje rozdíln .

Při posuzování trestnosti činu je potřeba zkoumat subjektivní stránku jednání obránce, a následně tedy určit, zda k vyboření z mezí nutné obrany došlo úmyslně nebo z nedbalosti. To totiž hraje důležitou roli při právní kvalifikaci skutku.

Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, jednání v nutné obraně je právem dovoleno, není však jeho povinností. Pokud si člověk nebude jistý, že jeho jednání v nutné obraně bude posouzeno jako beztrestné, nebo že v případě excesu z nutné obrany dojde k výraznému snížení trestního postihu, raději se do jednání v nutné obraně vůbec nepustí. Tím by institut nutné obrany ztratil svůj význam. Z tohoto důvodu je vyboření z mezí nutné obrany v naší právní úpravě zohledněno (Kuchta, 1999).

Tato platná právní úprava posuzuje vyboření z mezí nutné obrany jako polehující okolnost, která je zakotvena v § 41 písm. g) trestního zákoníku.

Š Soud jako k polehující okolnosti přihledne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok nebo jiné nebezpečí, aniž by zcela splňoval podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, anebo překročil meze přípustného rizika nebo meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost (Česko, 2009a, § 41).

V úvahu přichází i polehující okolnost podle § 41 písm. b) trestního zákoníku, ve které se přihledne k tomu, že pachatel spáchal čin v silném rozrušení.

Š Soud jako k polehující okolnosti přihledne zejména k tomu, že pachatel spáchal trestný čin v silném rozrušení, ze soucitu nebo z nedostatku životních zkušeností (Česko, 2009a, § 41).

Výše zmíněvané polehující okolnosti lze použít i souběžně vedle sebe. Na tomto místě nesmíme opomenout zmínit také zákonné ustanovení o upuštění od potrestání, které je možné podle jeho znění aplikovat i na shora uvedené případy, i když se o nich zákonný text ani komentář k němu v souvislosti s trestáním nutné obrany výslovně nezmiňuje (Kuchta, 1999). Obránce se při vyboření z mezí nutné obrany dopouští především tehdy delikt :

- Ublížení na zdraví.
- Zabití.
- Usmrcení z nedbalosti.

V trestním zákoníku, který vstoupil v účinnost dnem 1.1.2010, nalezneme mnoho nových skutkových podstat se značně mírnějšími trestními sazbami, což může iniciovat celou společnost k masovému vyvolávání institutu nutné obrany.

5. Psychický stav obránce

Každý z nás se může kdykoli dostat do situace, ve které je třeba se bránit proti útoku, který ohrohuje chráněné zájmy. Způsob této obrany velice záleží na psychickém stavu obránce. Každý z nás bude v danou chvíli reagovat jiným způsobem. U někoho nastalý útok vyvolá záchvat agresivity, jiný bude jednat v afektu. Dalším jevem je také psychický stav, který označujeme jako úzkost.

Šocitneme-li se v konfliktní situaci, vnímáme ji, emocionálně prožíváme svůj vztah k ní, hodnotíme, zvažujeme svoji pozici v ní, rozhodujeme se a jednáme. Novost a zejména konfliktnost situace v nás vyvolává zvýšenou psychickou zátěž a stres, který se odráží v našem prožívání a chování (Spurný, 1996, str. 55).

5.1 Agrese

Agrese je destruktivní chování, které směřuje k fyzickému, slovnímu nebo symbolickému útoku vůči jinému jedinci (přídem tu). Jejím cílem je zastržení druhého, zmocnění se objektu nebo jeho odstranění a v poslední řadě zajištění společenských výhod pro svoji osobu a zmaření těchto výhod osobám jiným. Agrese může být buď primitivní a krátkodobá, která se projevuje bouřlivým odreagováním afektu, ale může být i promyšlená a dlouhodobá. Zdrojem agrese je nejen pudové jednání, ale i jednání plánované a promyšlené, které se posuzuje jinak než pudové. Agrese jako slabost pro surové jednání je jedním ze základních lidských instinktů. U lidské agrese jsou genetické vlivy méně důležitější než vlivy prostředí. Agresivně jednáme vždy, když musíme překonat překážku, která brání uspokojení potřeb. Pokud se nám nedaří překážku překonat, vzrůstá naše vnitřní napětí a s ním i agresivita. Agrese představuje jeden ze základních způsobů, jak se vyrovnat s psychickou zátěží. Zdroje agresivního chování jsou následující:

- Afekt (zloba, hněv, vztek).
- Neuspokojená potřeba.
- Zvyk (naučená agrese).

Všechny výše uvedené jsou vředy ve spojení s podnětovou situací (např. útok). Agrese je velmi často jen převlečeným strachem. Agresivní projev může mít krátkodobý ošistný účinek. Opakuje-li se možnost agresivní impulzy odreagovávat, jde o upevnění se agresi. Pokud pocítíme úspěch z takového jednání, pravděpodobnost opakování se zvyšuje a vytváří se model agresivního chování. Agresivní chování může být:

- Slovní přikování.
- Nadávky a výhrůžky.
- Agrese proti předem trestanému.
- Fyzické násilí vůči osobám.

Agresi můžeme dále dělit na agresi:

- Otevřenou.
- Přímou (proti člověku).
- Nepřímou (proti hodnotám významným pro jedince).
- Přesunutou (vybití vzteku na jiném objektu).
- Imitativní (–ikana nová kůň např. na vojnu, jedná se o nápodobu předchůdců).
- Invertovanou (agrese na sobě, extrémem je sebevraždění).

To, jak reagujeme agresivně, závisí především:

- Na předcházejících agresích (člověk, který zažil málo hněvu, reaguje méně agresivně, než člověk vystavovaný mnoha frustracím).
- Na ustáleném a silném upevnění agresivních reakcí, které vede k silnému zvyku chovat se agresivně.
- Na sociálním souhlasu skupiny, jejímž členem je jedinec, s agresi = sociální facilitace (např. gang provokuje své členy k agresi a odmítá je za to obdivem ostatních členů a vysokým sociálním postavením ve skupině).
- Na temperamentu (některé protilátné temperamentu podporují projevy agresivity, nebo jedinec neumí své agresivní sklony tlumit a zvažovat následky).

Tendence člověka jednat agresivně zvyšuje:

- Pocit bezmoci, nemožnost volby.
- Provokující slovní i mimoslovní projevy.
- Existence něčeho, co předvádí násilí.

- Úspěch dosažený agresivním jednáním, schválení agresivního jednání okolím.
- Pocity, které patří k agresivnímu davu.
- Soupeřivé situace s prvky násilí.
- Požití alkoholu, drog a léků.

Pokud reaguje agresivně na někoho jiný, vyvolává to v nás strach, úzkost, sklon k tomu, abychom se bránili, i abychom agresora opotověli. Jednání agresora a reakce oběti je základem konfliktu. Abychom se mohli agresivně bránit, je dobré ji vnímat:

- Jako agresivně vrozenou, která je formována sociální zkušeností.
- Jako způsob obrany v neohrožujícím vlivem a vnějším (jednání jiných) i vnitřním (ztráta důvěry o sobě) podmínkám.
- Ve všech jejích projevech (včasné rozpoznání je podmínkou obrany proti ní, i pro předcházení vzniku konfliktu).
- Jako jednání, které vyvolává negativní emoce, jejichž vlivem pak reagujeme neadekvátně.
- Jako jednání, které mohou spustit sám svým chováním (uvědomte si, jaké vaše chování může agresivně vyvolat), (Spurný, 1996).

5.2 Afekt

Afektem rozumíme krátkodobý, silný, citový stav, vzniklý pod vlivem náhlé změny, která může znamenat zisk, ztrátu, ohrožení vlastních cílů, hodnot, zájmů i samotné existenci člověka. Afekt představuje emoční odezvu na určitou situaci nebo podnět. Jeho intenzita je závislá na síle podnětu. Prožívání vnitřního napětí je podstatou afektu. Vnitřní napětí s sebou přináší i výskyt vnějších projevů, kterými jsou:

- Zčervenání.
- Zblednutí.
- Husí kůže po těle.
- Pocení.
- Svírání žaludku.
- Zrychlení dechu i tepu apod.

V podstatě jde o reakce na-ích nerv , které nelze fládným zp sobem ovlivnit. Ke zm nám dochází i v na-ích pohybech (strnutí na míst nebo naopak chu se rozb hnout) a mimice. P sobením afektu je nep im ená reakce v ur ité situaci (zbyte ná aktivita, strnutí i neschopnost cokoli ud lat). Nejznám j-ími druhy afektivních reakcí jsou úlek a strach (Spurný, 1996).

5.2.1 Úlek

Úlek je vrozená obranná reakce organismu, která vzniká nezávisle na na-em v domí, p i ohrožení organismu z vn j-ího prost edí. Vyburcuje na-i vnit ní energii k tomu, abychom se mohli vyrovnat s nebezpe ím, které nám hrozí. Pokud na-e v domí úlek zaregistruje, jeho obranná funkce kon í. Doznívání úleku naru-uje schopnost regulovat na-e chování (Spurný, 1996).

5.2.2 Strach

Strachem rozumíme tísnivý, nep íjemný stav, který se projevuje následujícími vegetativními zm nami:

- Chv ní.
- Zblednutí.
- Nevolnost atd.

Krom vý-e uvedených vegetativních projev vznikají i psychické projevy strachu:

- Snížení schopnosti reáln vnímat situaci.
- Snížení schopnosti reáln hodnotit situaci.
- Naru-ení cílev domosti.
- Naru-ení rozhodnosti.

V pr b hu flivota se lov k strachu u í, je ovlivn n zku-enostmi. Vždy máme strach z něho konkrétního, asto i z toho, co je ne-kodné. Abstraktní strach neexistuje. V t-inou máme strach ze ztráty své jedine nosti, z toho, že nebudeme zdraví, ze smrti. Ve v t-in p ípad máme v t-í

strach o blízké osoby než o sebe sama (matka versus dítě). Mnohdy pocítíme strach před nějakým nebezpečím, ale v momentě, kdy nebezpečná situace nastane, ten zmizí, protože si dokážeme uvědomit, že nebezpečím jsme buď oddáleni, nebo odstraněni (strach se v tomto momentě může změnit v jiné emocionální prožívání například hněv, zlost, závist, smích apod.). Strach máme i předcházet tak, že se naučíme vhodné způsoby chování, které jsou řídicí. Pokud se cítíme ohroženi, projevuje se to v našich reakcích v závislosti na tom, jaká je hladina ohrožení. Tam může být buď:

- Nízká (nehledáme jiné alternativní způsoby chování).
- Vyšší (hledáme a zvažujeme více informací, více touhíme změnit situaci).
- Velmi vysoká (schopnost zpracovávat informace a hledat alternativy klesá, lpíme na získaných pozicích), (Spurný, 1996).

5.3 Úzkost

Jedná se o psychický stav, který vzniká v nových situacích, když je nadměrně zatížena psychika jedince, když je jedinec tělesně oslaben, ale i před otravou organismu apod. Trpíme určitou předtuchou nebezpečí i ohrožení, která je doprovázena:

- Nejistotou.
- V domě vlastní bezmoci.
- Obavou ze ztráty osobních hodnot.
- Obavou z poškození vlastního zdraví.
- Obavou z poškození života.

Zdravý člověk je úzkostí povzbuzován k vyšší aktivitě, oproti tomu u oslabeného jedince úzkost výrazně ohrožuje jeho spolehlivost a výkonnost. Z úzkosti se může stát i vlastnost člověka, tzv. úzkostnost, která se projevuje:

- Bezmocností.
- Stereotypním chováním.
- Nutkavým (obsedantním) chováním.
- Zkresleným vnímáním ostatních.
- Narušeným vztahem k ostatním lidem.

- Narušeným vztahem k okolnímu prostředí apod.

Každý z nás je jiným způsobem odolný proti strachu. Tato odolnost člověka je určena jeho:

- Osobností.
- Typem nervové soustavy.
- Schopnostmi.
- Zkušenostmi.
- Dovednostmi.
- Motivací.

Součástí však i situací, která v něm strach vyvolala. V případě ohrožení se psychické stavy a reakce vyskytují samostatně nebo se kombinují, čímž více zatíží psychiku jedince. Jak jsem již uvedla, strachu se lze naučit, ale lze se mu také odnaučit a to tak, že se naučíme postavit se mu čelem. V tom případě musíme:

- Vědět, co v nás vyvolává strach a proč (jaká situace, osoba nebo jednání).
- Znat dobře sebe sama (jak jsme schopni reagovat v nepříznivých situacích).
- Vědět, které prostředí lze využít ke snížení strachu při vzniku emocionálně vypjaté situace a zároveň vědět, jak bychom je využili.
- Umět se vyrovnat s následky emočně nepříznivých situací (Spurný, 1996).

5.4 Stres

Pokud se ocitneme v konfliktní situaci, tato v nás vyvolává zvýšenou psychickou zátěž, zvanou stres. Tento stav ovlivňuje naše prožívání i chování. Pokud tedy na nás dlouhodobě působí hodně silný podnět nebo ocitneme-li se v kritické situaci a zůstáváme v ní, vzniká stres. Tato stresová situace působí, že v těle člověka dojde k silnému vzrušení. Organismus na toto vzrušení nejprve reaguje poplachovou reakcí, která za nějakou dobu přechází do pokusu o adaptaci. Pokud se adaptace nezdaří, dojde k vyčerpání člověka. Poplachová reakce, reagující na silné vzrušení s sebou nese významné fyziologické změny:

- Zvýšenou srdeční frekvenci.
- Zvýšený krevní tlak.

- Pokles teploty kůže.
- Hormonální změny apod.

Tyto změny fyziologické jsou doprovázeny emocemi neklidu, ohrožení a dalšími negativními pocity, podle toho, jaká je situace. Pokud se náš organismus nedokáže se stresem vyrovnat, dochází k jeho vyerpání a v některých ojedinělých případech může dojít i ke smrti člověka (Spurný, 1996).

6. Porovnání nutné obrany a krajní nouze

Institut nutné obrany a institut krajní nouze jsou okolnostmi vylučujícími protiprávnost. Jak již bylo uvedeno ve druhé kapitole této práce, která se okolnostmi vylučujícími protiprávnost zabývá (konkrétně podkapitola 2.2), jedná se o okolnosti, jejichž přítomnost způsobuje, že jednání pachatele není trestné, nebo postrádá znak protiprávnosti. Instituty nutné obrany a krajní nouze mají shodnou podstatu, což lze usoudit i z jejich sousedícího postavení, kdy krajní nouzi upravuje § 28 trestního zákoníku.

Šlo o jinak trestný, kterým nikdo odvrací nebezpečí pro činnost hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobem, jehož následek je z hlediska stejně závažný nebo je méně závažný než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snáset (Česko, 2009a, § 28).

I přes tuto shodnou podstatu však mezi nimi existují rozdíly, které způsobují to, že nutná obrana a krajní nouze jsou dvěma samostatnými instituty, byť příbuznými. Aby bylo možno jednání v krajní nouzi posoudit jako beztrestné, a tedy ne protiprávní, musí být splněny následující podmínky:

- Musí být odvráceno nebezpečí, které hrozí zájmu chráněnému zákonem.
- Nebezpečí musí hrozit přítomně.
- Nebezpečí nelze za daných okolností odvrátit jinak (existuje povinnost subsidiarity).
- Následek nesmí být z hlediska stejně závažný nebo závažnější než ten, který hrozil (existuje povinnost proporcionality).
- Ten, kdo jedná v krajní nouzi, nemá zvlášť uloženou povinnost nebezpečí snáset (v tomto případě se jedná například o hasiče, policisty, strážníky, lékaře aj.), (Hejda et al., 2007).

Jako krajní nouzi tedy označíme stav, kdy dochází ke střetu dvou zájmů chráněných trestním zákonem. Jednomu zájmu hrozí porušení, které může být odvráceno jenom tak, že bude obětován zájem druhý. Jednat v krajní nouzi může kdokoli, ať už je to osoba nebezpečím přítomně ohrožená, nebo osoba jiná (tzv. pomoc v nouzi), nebo osoba, která nebezpečí sama vyvolala.

6.1 Shodné znaky institutů nutné obrany a krajní nouze

Na základě analýzy obou institutů lze dospět k vymezení těchto shodných znaků :

- Jak nutná obrana, tak krajní nouze vyloučí protiprávnost i trestnost, jsou tedy prospěšné pro společnost.
- Smyslem obou institutů je ochrana zájmů chráněných trestním zákonem, u nutné obrany se k tomuto přidružuje ještě ochrana práva proti bezpráví.
- Nutná obrana i krajní nouze odvrací nebezpečí, které vyvolal protiprávní útok fyzické osoby.
- Proti jednání v krajní nouzi není přípustná nutná obrana a naopak.
- Nutná obrana i krajní nouze jsou právem každého člověka, nikoli jeho povinností (existuje výjimka v určité skupině osob, které jsou povinny jednat bez ohledu na to, zda jim hrozí nebezpečí), (Kuchta, 1999).

6.2 Rozdílné znaky institutů nutné obrany a krajní nouze

V čem tedy tato rozdílnost spočívá? Rozdíly mezi oběma instituty jsou následující:

- Nejpodstatnějším rozdílem, podle něhož lze rozeznat, zda jde o podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, je zaměření jednajícího člověka i nutné obrany je obranné jednání od začátku zaměřeno proti útočníkovi, a útočníkovi je také vředy způsobena škoda oproti tomu i v krajní nouzi směřuje jednání proti těm osobám, která se na vzniku nebezpečí nebo útoku nepodílí, nenesou za něj vinu a mnohdy nebývá ani přítomna na místě.
- Nutná obrana je přípustná v případě, kdy fyzická osoba protiprávně útočí na zájmy chráněné trestním zákonem oproti tomu nebezpečí v případě krajní nouze mohou provodit i jiné skutečnosti a události (např. přírodní síly a katastrofy, selhání technických zařízení, fyziologické procesy v lidském těle).
- Jednání v krajní nouzi musí splňovat požadavek subsidiarity (škoda těm osobám může být způsobena jenom tehdy, pokud nejde nebezpečí odvrátit bez způsobení škody) oproti tomu u nutné obrany nemusíme brát takové ohledy na útočníka a my jsme se bránit hned.

- Krajní nouze musí splňovat požadavek proporcionality, nutná obrana nemusí být v nutné obraně se porovnává se s obranou a útokem, kdy obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená ke způsobu útoku. U krajní nouze se porovnávají následky, kdy následek nesmí být zřejmě stejný závažný nebo závažnější než ten, který hrozil.
- Ten, kdo má zákonem danou povinnost nebezpečí snášet, nemůže jednat v krajní nouzi a oproti tomu v nutné obraně jednat může (Kuchta, 1999).

šInstituty nutné obrany a krajní nouze jsou vzájemně spjaty a do určité míry se prolínají. V jistém smyslu je nutná obrana zvláštním případem krajní nouze (pojem nebezpečí v krajní nouzi v sobě zahrnuje i nebezpečí způsobené protiprávním lidským jednáním), naopak při konstrukci podmínek subsidiarity a proporcionality je krajní nouze zvláštním případem nutné obrany, protože obsahuje více omezujících podmínek. Nutná obrana a krajní nouze jsou tedy vzájemně nezaměnitelné (Kuchta, 1999, str. 180).

7. Komparace institutu nutné obrany s ostatními právními systémy

7.1 Komparace institutu nutné obrany v české a slovenské právní úpravě

V minulosti tvořilo Česko a Slovensko jednotný stát, na jehož celém území platil stejný trestní zákon. Dne 1.1.1993 došlo vlivem politické situace k rozdělení Česka a Slovenska, resp. československé federativní republiky, na dva samostatné státy – Českou republiku a Slovenskou republiku. Oba dva vzniklé státy si však prozatím ponechaly v platnosti původní trestní zákon. V něm je nutná obrana definována následovně:

š in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ný tímto zákonem, není trestným ínem. Nejde o nutnou obranu, byla-li z ejm nep im ená povaze a nebezpe nosti útoku (Česko, 1961, § 13).

Ke změně v právní úpravě trestního zákona došlo v České republice ufl v roce 1994, kdy dnem 1.1.1994 vstoupila v účinnost novela trestního zákona č. 290/1993 Sb.

š in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ný tímto zákonem, není trestným ínem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevn nep im ená zp sobu útoku (Česko, 1961, § 13).

Institut nutné obrany zaznamenal touto novelizací dva rozdíly. Původní **z ejm nep im ená** obrana se novelou stala obranou **zcela zjevn nep im enou**. Z ejm nep im ená obrana ve velké míře limitovala jednání napadeného, původní obrana zcela zjevn nep im ená posunula hranice jeho možností, jak se chránit, v jeho prospěch. Touto novelou se dospělo k názoru, že za splnění zákonných podmínek nutné obrany je pod tuto podání i možné zranění nebo dokonce usmrcení útočníka. Druhým a posledním rozdílem byla změna na **povahy a nebezpe nosti útoku na zp sob útoku**.

Na Slovensku došlo ke změně v právní úpravě stávajícího zákona vlivem novely trestního zákona č. 248/1994 Z. z.

š in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ný tímto zákonem, není trestným ínem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevn nep im ená útoku (Česko, 1961, § 13).

Zm na definice institutu nutné obrany m la stejn jako v eské republice uvolnit hranice v jednání obránce. Slovenský zákonodárce proto touto novelizací následoval vzor eského státu. Tedy **z ejm nep im ená obrana** se vlivem novely stala obranou **zcela zjevn nep im enou**. Dal-í zm nou, velice diskutabilní, byla zm na, ve které zákonodárce vynechal slova **povaze a nebezpe nosti**.

V roce 2009 byl v eské republice schválen rekodifikovaný Trestní zákoník, který vstoupil v ú innost dnem 1.1.2010. Institut nutné obrany nezaznamenal oproti minulému trestnímu zákonu fládných výrazn j-ích zm n, jedin snad s výjimkou jiného ísla paragrafového zn ní a rozd lení stávající definice nutné obrany do dvou odstavc .

š 1) in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ný trestním zákonem, není trestným ínem.

2) Nejde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevn nep im ená zp sobu útoku (esko, 2009a, § 29).

Na Slovensku vstoupil v ú innost dnem 1.1.2006 rekodifikovaný Trestný zákon . 300/2005 Z. z., který je vzhledem k minulému trestnímu zákonu mnohem propracovan j-í a lépe odpovídá zm n ným společenským podmínkám Slovenské republiky. Podmínky institutu nutné obrany jsou v n m zp ísn né a roz-í ené.

š in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ný tímto zákonem, není trestným ínem.

Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevn nep im ená útoku, zejména jeho zp sobu, místu a asu, okolnostem vztahujícím se k osob úto níka nebo k osob obránce.

Ten, kdo odvrací útok zp sobem uvedeným v odstavci 2, nebude trestn odpov dný, pokud jednal v silném rozru-ení zp sobeném útokem, zejména v d sledku zmatku, strachu nebo úleku.

Pokud se n kdo vzhledem k okolnostem p ípadu myln domnívá, že útok hrozí, nevylučuje to trestní odpov dnost za in spáchaný z nedbalosti, pokud omyl spo ívá v nedbalosti (Slovensko, 2005, § 25).

Toto zákonné ustanovení, oproti zákonné úprav eské republiky blíffe definuje útok a podmínky, které je třeba p í posuzování jednání brát na v domí. P í zkoumání podmínek nutné obrany, p edev-ím pokud existují pochybnosti, zda jednání vlastn je-t bylo jednáním

v nutné obraně, se musí posoudit ve které tyto zákonné podmínky. To vše nahrává do karet osob obránce, stejně jako nutnost posouzení, jak se v případě útoku obránce cítil. Do zákonného ustanovení o nutné obraně je zapracována i domnělá neboli putativní obrana, která bude jako nutná obrana posuzována pouze v tom případě, kdy okolnosti případu budou takové, že mylná domněnka bude odvoditelná.

7.2 Komparace institutu nutné obrany v české a německé právní úpravě

V německé právní úpravě se institut nutné obrany začal objevovat od roku 1871, poprvé po velice dlouhou dobu zůstal téměř beze změny. Podrobněji propracovávaly systém omezení práva nutné obrany soudní judikáty, především rozhodnutí německého říšského soudu. Z důvodu nepřímé propracovanosti, se tato právní úprava stala vzorem pro mnoho dalších států (Kuchta, 1999).

§ Kdo se dopustí trestu v nutné obraně, nejedná protiprávně. Nutná obrana je obrana, je-li je nutná k odvrácení přímého hrozícího útoku nemířícího proti vlastní nebo druhé osobě (Německo, 1871, § 32).

Aby mohl být ve Spolkové republice Německo institut nutné obrany použit, musí být splněny objektivní, normativní a subjektivní podmínky. Zákonné ustanovení je do určité míry podobné právní úpravě České republiky. Jak českou, tak německou právní úpravou je dána podmínka subsidiarity. Velký rozdíl však tkví v proporcionalitě. Německá právní úprava má vedle přímé obrany ještě další požadavek na osobu obránce. Jedná se o tzv. Gebotenheit, což by se dalo přeložit tak, že obrana je tu na místě. Do Gebotenheit spadají následující případy:

- Není na místě obrana proti útoku dítěte, duševně nemocných osob atd., ale i proti manželovi i blízkým příbuzným. Platí zde podmínka subsidiarity. Napadený se má tedy útoku vyhnout. Pokud však není jiného východiska, může shora uvedeným osobám způsobit i v trestném činu, není-li jaká hrozila.
- Případy nesnesitelného nepomru mezi hrozící a způsobenou škodou. To je ještě v trestném činu nepomru není-li dosavadní obrana zjevně nepříjemná (chromý hlídá zastelí chlapce na vestkách).

- Omezení plynoucí z Evropské úmluvy o lidských právech . 209/1992 Sb., l. 2, odst. 2 písm. a). Úmluva se týká nositel státní moci v i ob an m, nikoli vztah ob an navzájem.
- Pomoc v nouzi není namíst , jestliže nositel ohroženého právního statku si nep eje pomoci.
- N které p ípady, kdy situace byla vyvolána tím, kdo by se pak m l bránit, zejména provokace útoku (Dolenský, 1994).

Od konce minulého století se v N mecku razila zásada: Das Recht braucht dem Unrecht keines Wegs zu weichen (Zákon vyfladuje, aby se neustupovalo k ivd). Tato zásada se uznává po ád, i kdyfl v sou asné dob s ur ítými omezeními. N mecká právní úprava vyty uje, oproti jiným evropským stát m, –ir–í meze nutné obrany. Tyto meze jsou zkoumány pomocí následujících krok :

- Vylou ení bagatelních v cí. U nich totiž chybí útok, je to jen nep ístojnost (nap . uchopení za ruku p i slovní vým n názor).
- Zkoumání pot ebnosti obrany (Erforderlichkeit). Jde o skutkovou otázku. Co musíme ud lat, abychom útok jist a bez rizika zastavili? Pokud je výb r, je nutno zvolit nejmírn j–í zp sob. Co je spolehlivé, je ov–em t eba vykládat rozumn . Nejspolehliv j–í je úto níka usmrtit, ale tak daleko nelze zajít. Pokud sta í varovný výst el, nemusí dojít k násilí. Pokud sta í elektrický –ok od zabezpe ovacího za ízení, nesmí být zapojeno smrtící nap tí. V tomto kroku jde o vztah útoku a zp sobu obrany, ne o srovnávání hodnot právních statk .
- Zkoumání, zda je nutná obrana na míst (Gebotenheit). Jde o normativní zkoumání z hlediska individuálního a sociálního od vodn ní nutné obrany.
 1. Individuální hledisko se uplat uje v tom, že nutná obrana není p ípustná p i extrémním nepom ru hodnot (i kdyfl jinak pom r hodnot nehraje roli). Nap . jifl zmi ovaný chromý hlída zast elí chlapce na –vestkách.
 2. Sociální hledisko spo ívá v tom, že nutná obrana není p ípustná proti útok m d tí, nezralých mladistvých, opilých, du–evn chorých, osob jednajících z nedbalosti nebo v omylu anebo v krajní nouzi.

V konkrétním p ípad m že být hranice mezi nutné obrany problematická. Není na to fládná zaru ená formule. N kdy se doporu ují takové formule jako zákaz zneuffití práva, zásada p im enosti, hledisko co lze na lov ku pofladovat (Zumutbarkeit), my–lenka sociální

odpovědnosti aj. Je patrné, že hlavním hlediskem je přiměřenost obrany a útoku. Jestliže se dovoluje obrana, která útok s jistotou a bez rizika odvrátí, jsou tím její hranice stanoveny dost široko. Hledisko proporcionality tu hraje podřadnou roli. Je korektivem v případech extrémního nepoměru hodnoty ohrožené a obětované, kdežto u nás to dosud bylo pro praxi hledisko rovnocenné hledisku nepřiměřenosti (Dolenský, 1994).

8. Výzkum

8.1 Cíl výzkumu a charakteristika výzkumného souboru

Cílem následujícího výzkumu, který jsem provedla v rámci své bakalářské práce, bylo zjistit, do jaké míry je široká laická veřejnost obeznána s institutem nutné obrany v naší zemi. Ke zjištění potřebných údajů jsem zvolila metodu dotazníku s uzavřenými otázkami. Ze sociologického hlediska je pro tento typ dotazníku vhodná skupina 20-40 respondentů. Ke spolupráci jsem tedy oslovila několik desítek respondentů z řad obyvatel obce Neplachov, kde v současné době žiji a obyvatel má stále eské Budjovice, kam dojíždím za prací. Takovéto rozvržení jsem zvolila z důvodu různé bezpečnostní situace a z důvodu rozmanitosti společenského prostředí.

8.2 Hypotézy

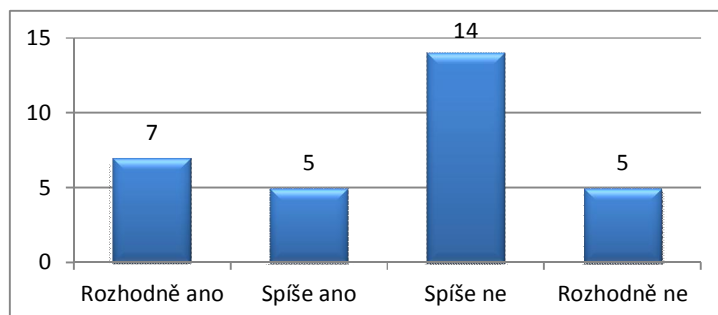
K výzkumu ve své bakalářské práci jsem zvolila níže uvedené hypotézy, která budou prostřednictvím následujícího dotazníku buď potvrzeny (verifikovány), nebo vyvráceny (neverifikovány):

- **Laická veřejnost je nedostatečně obeznána s institutem nutné obrany.**
- **Občané mají strach z možného trestního postihu při vyboření z mezí nutné obrany.**
- **Právní úprava institutu nutné obrany by měla zohledňovat to, že se v případě útoku jedná o osobu, která není trestně odpovědná.**
- **Právní úprava institutu nutné obrany by měla zohledňovat subjektivní stav obránce.**
- **Právní úprava institutu nutné obrany by měla umožňovat instalaci a používání automatických obranných zařízení.**
- **V souvislosti s nárůstem páchaní trestné činnosti je patrný zvýšený zájem veřejnosti o vydání zbrojního průkazu.**

8.3 Výsledky výzkumu

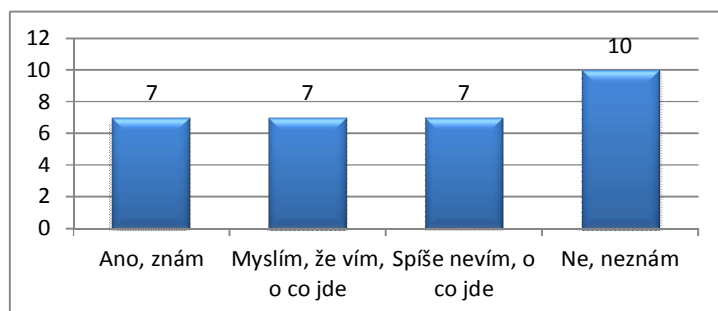
1) Je v místě Vašeho bydliště zvýšená kriminalita?

Graf 3: Výsledek výzkumu

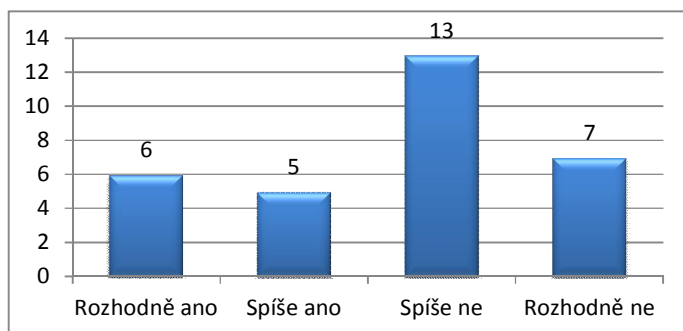
2) Znáte pojem nutná obrana ve smyslu trestního zákoníku?

Graf 4: Výsledek výzkumu

3) § 29 Trestního zákoníku definuje nutnou obranu takto: 1) in jinak trestný, kterým n kdo odvrací p ímo hrozící nebo trvající útok na zájem chrán ěný trestním zákonem, není trestným ínem. 2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevn ě nep ím ěná zp sobu útoku. Myslíte si, že je toto paragrafové zn ění srozumitelné?

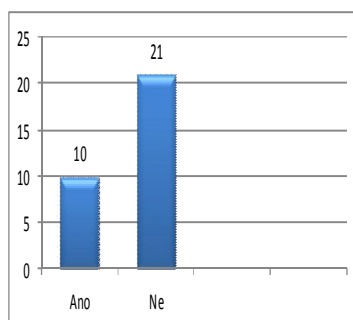
Graf 5: Výsledek výzkumu

4) Byl(a) jste někdy fyzicky napaden(a)?

Pokud na tuto otázku odpovíte ne, další dvě otázky nevyplňte!!!!

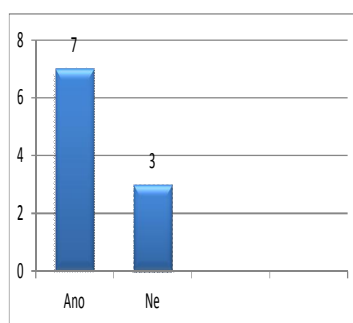
Graf 6: Výsledek výzkumu

5) Bránil(a) jste se tomuto útoku?

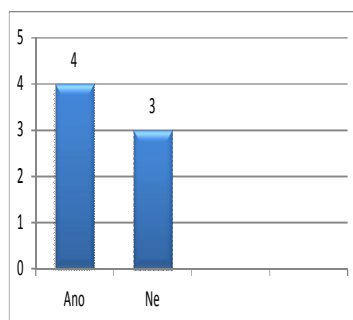
Pokud na tuto otázku odpovíte ne, další otázku nevyplňte!!!!

Graf 7: Výsledek výzkumu

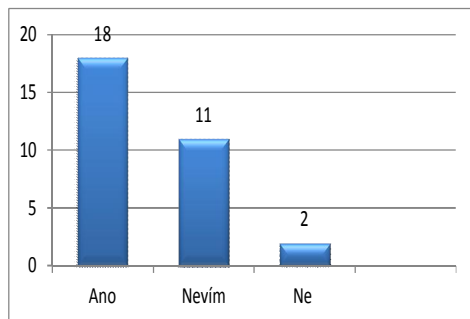
6) Byla Vaše obrana úspěšná?

Graf 8: Výsledek výzkumu

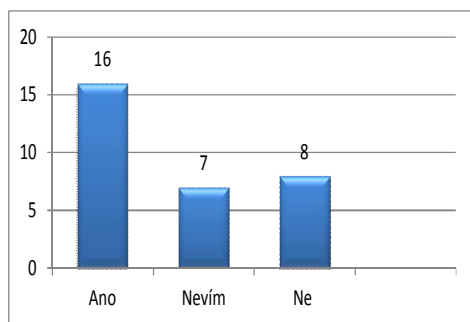
**7) Vystoupil(a) byste (znovu), v případě potřeby, na svou obranu nebo na obranu
někoho jiného?**

Graf 9: Výsledek výzkumu

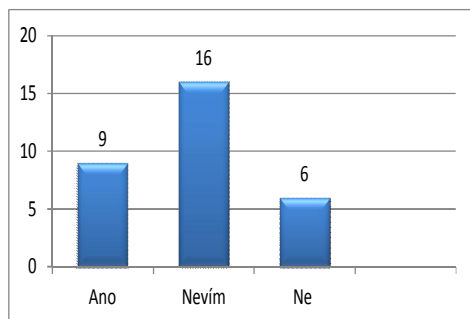
**8) Máte obavu, že pokud útočníka zraníte, bude Vám hrozit postih od orgánů
v trestním řízení?**

Graf 10: Výsledek výzkumu

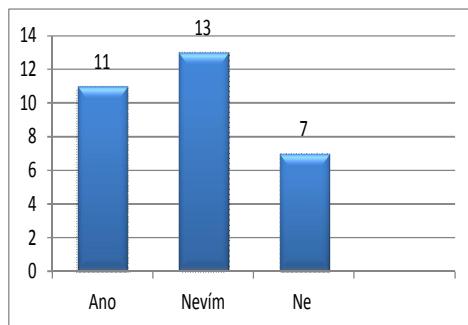
**9) Myslíte si, že v hraničních případech nutné obrany je soudy rozhodováno ve prospěch
obránce?**

Graf 11: Výsledek výzkumu

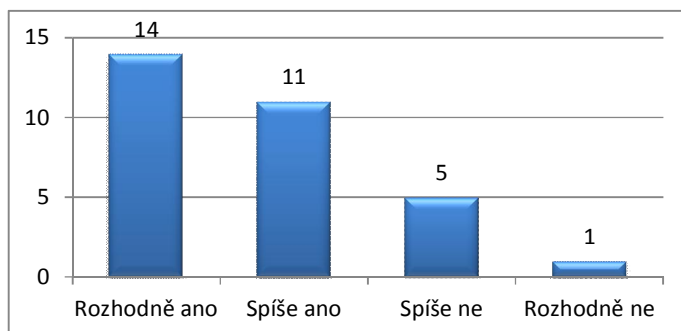
10) Schvalujete uložení trestu odnětí svobody za nepříjemné použití nutné obrany?

Graf 12: Výsledek výzkumu

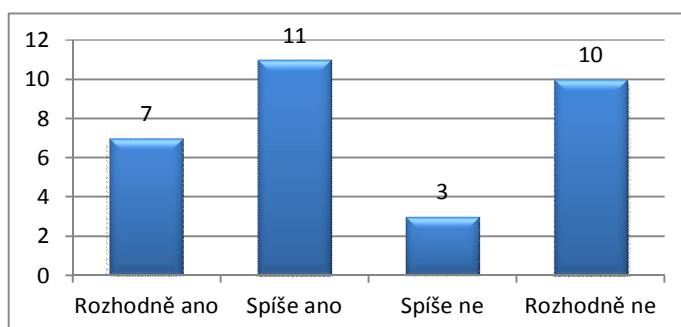
11) Myslíte si, že by měla právní úprava institutu nutné obrany zohledňovat subjektivní stav obránce?

Graf 13: Výsledek výzkumu

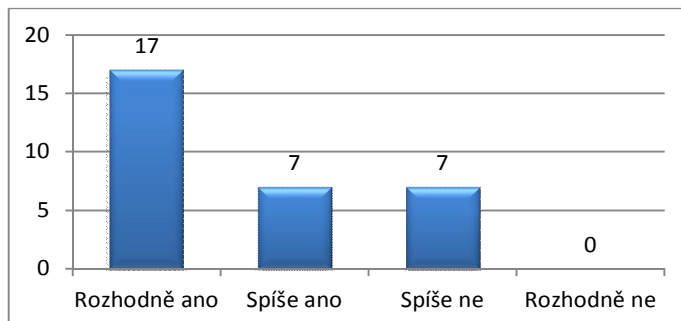
12) Myslíte si, že by měla právní úprava institutu nutné obrany zohledňovat to, že se v případě útoku jedná o osobu, která není trestně odpovědná (dítě, nepříčetná osoba, osoba jednající ve skutkovém omylu)?

Graf 14: Výsledek výzkumu

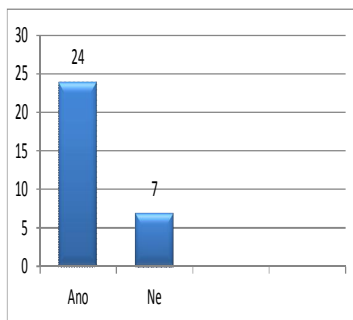
13) Myslíte si, že osoba, která není trestně odpovědná (viz výše) může ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem stejně jako jakákoliv jiná osoba?

Graf 15: Výsledek výzkumu

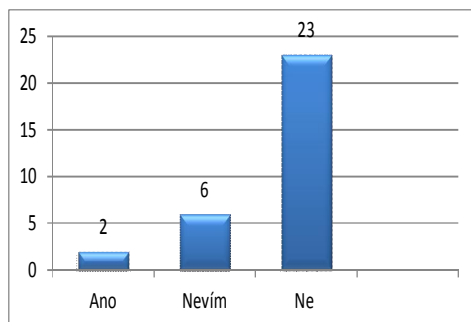
14) Znáte z médií nějaký případ nutné obrany?

Graf 16: Výsledek výzkumu

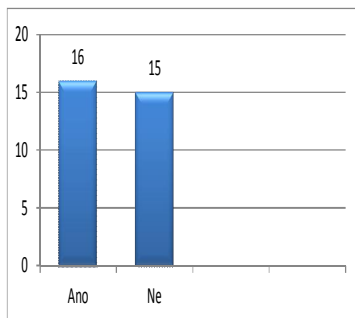
15) Myslíte si, že je obecně dovoleno zajistit svoje obydlí automatickým obranným zařízením (např. samostatně)?

Graf 17: Výsledek výzkumu

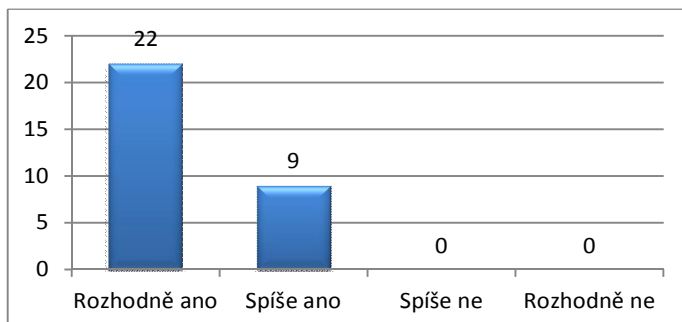
16) Schvalujete používání automatických obranných zařízení?

Graf 18: Výsledek výzkumu

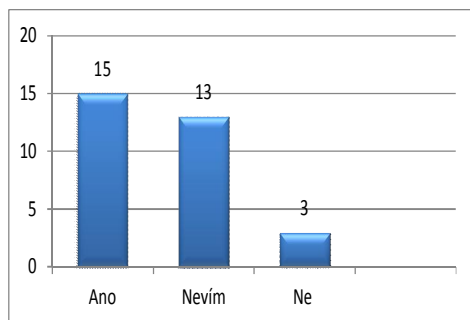
17) Myslíte si, že objekt, ve kterém je automatické obranné zařízení nainstalováno, by měl být označen upozorněním?

Graf 19: Výsledek výzkumu

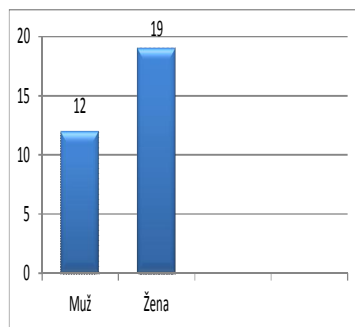
18) Máte obavu, že institut nutné obrany může být zneužíván (např. pro páchaní násilných trestných činů)?

Graf 20: Výsledek výzkumu

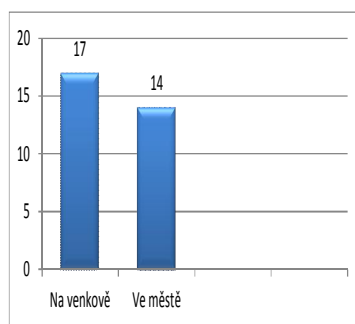
19) Jste mufl nebo flena?

Graf 21: Výsledek výzkumu

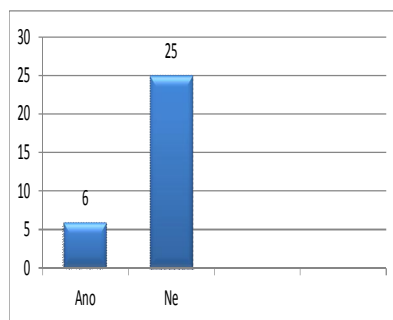
20) Jijete na venkov nebo ve městě ?

Graf 22: Výsledek výzkumu

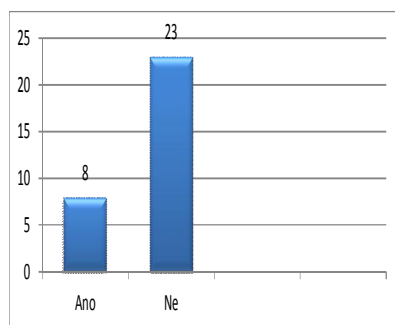
21) Jste držitelem(kou) zbrojního pr kazu?

Graf 23: Výsledek výzkumu

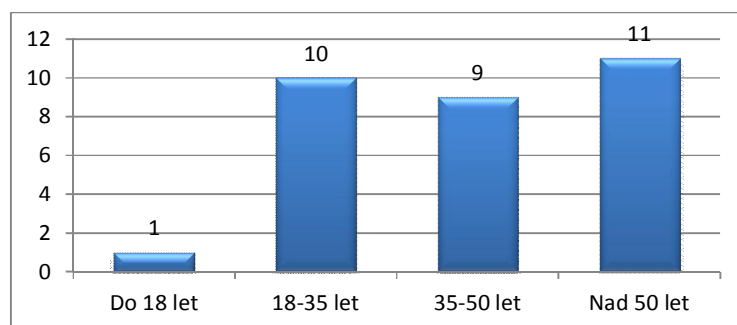
22) P emý-l(a) jste o tom, fe byste si po ídil(a) zbrojn í pr kaz a eventuáln zbra ?

Graf 24: Výsledek výzkumu

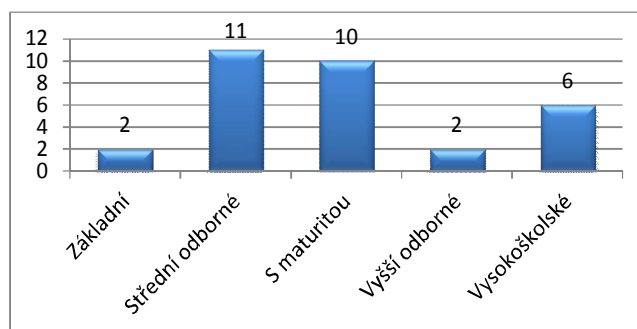
23) Kolik je Vám let?

Graf 25: Výsledek výzkumu

24) Jaké je Va-e nejvy-í dosažené vzd lání?

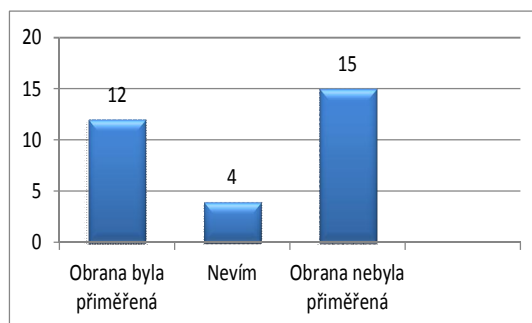
Graf 26: Výsledek výzkumu

Nepovinná otázka!!!!!!

25) Pan X se vracel v nočních hodinách ze zaměstnání. Když přišel do chodby domu, kde bydlel, uslyšel ze sklepních prostor podezřelý hluk. Protože jifi v minulosti došlo ve stejném domě k vloupání do bytu, vydal se do sklepa, kde přistihl neznámého mufla, který se právě vloupal do jedné ze sklepních kójí. Mezi muflí došlo k fyzické potyčce, přičemž pachatel vloupání ohrožoval pana X –roubovákem. Pan X vytáhl z tašky svou legálně drženou zbraň a po pachateli vystřelil. Způsobil mu prstevnici pravé strany hrudníku. Pachatel vloupání je –tlačil vyběhnout ze sklepa na ulici, kde zkolaboval. Pan X, který byl za ním, zavolał bez prodlení záchrannou službu a policii. Vyjádřete svůj názor.

Graf 27: Výsledek výzkumu

8.4 Verifikace hypotéz

Na základě provedeného výzkumu uvádím, že prvních pět hypotéz ze –esti bylo potvrzeno, verifikovala jsem je a pouze jedna (poslední –está) potvrzena nebyla, neverifikovala jsem ji:

- **Laická veřejnost je nedostatečně obeznámena s institutem nutné obrany.**

Pravdivé tvrzení, které by mělo apelovat zejména na pracovníky zaměřující se na oblast prevence, aby se v této problematice vydali správným směrem. Stejně tak média. Nebylo by marné pověchně informovat veřejnost o institutu nutné obrany třeba formou nějakého instruktážního pořadu, který by plnil preventivní funkci.

- **Občané mají strach z možného trestního postihu přiči vybočení z mezí nutné obrany.**

Toto tvrzení úzce souvisí s předchozím. I ono je bohužel následkem nedostatečné znalosti jednání v nutné obraně. Důležitou úlohu zde hrají opět média, která v –tinou

přináší případy, na které mají jednotlivé orgány jiný názor v trestním řízení jiný názor, a kdy je převážně rozhodnuto v neprospěch obránce.

- **Právní úprava institutu nutné obrany by měla zohledňovat to, že se v případě útoku jedná o osobu, která není trestně odpovědná.**

Skutečnost, která by se měla zcela jistě zpracovat do případné novely trestního zákoníku, by s určitým odstupňováním trestního postihu.

- **Právní úprava institutu nutné obrany by měla zohledňovat subjektivní stav obránce.**

Viz předchozí hypotéza.

- **Právní úprava institutu nutné obrany by měla umožňovat instalaci a používání automatických obranných zařízení.**

Vymezení těchto zařízení a podmínky jejich používání by se v zákonné úpravě objevit měly, by jen z důvodu, že jejich používáním může být způsobena škoda třetí osobě.

- **V souvislosti s narůstáním páchaní trestné činnosti je patrný zvýšený zájem veřejnosti o vydání zbrojního případu.**

Jediná hypotéza, která nebyla potvrzena, neverifikovala jsem ji. Pro mě, vzhledem k mé profesi, k neustálému narůstání násilné trestné činnosti a sílící brutalitě útoku, zcela nepochopitelné. Je možné, že k takovému výsledku přispěla i špatná ekonomická situace v našem státě, protože, co si budeme nalhávat, vydání zbrojního případu (celý proces) je finančně náročné.

9. Institut nutné obrany z pohledu de lege ferenda

V předchozím textu již bylo uvedeno, že dnem 1.1.2010 vstoupil v účinnost nový trestní zákoník, který nahradil stávající trestní zákon. I když v něm došlo k velice významným změnám, kdy nejvýraznější je změna pojetí trestného činu z formálně-materiálního na formální, obměna institutu nutné obrany, i přes velké urgency, zůstala bez odezvy. Definování nutné obrany zůstalo neměnné, pouze s dvěma nepodstatnými rozdíly. Došlo k její jiné systemizaci, kdy okolnosti vyloučující protiprávnost byly zařazeny do III. hlavy trestního zákoníku, pod název Okolnosti vyloučující protiprávnost činu (§ 29 nutná obrana). Druhým rozdílem bylo rozdělení stávající definice do dvou odstavců. Změnila se však jiná ustanovení, která mají s institutem okolností vyloučujících protiprávnost, resp. nutnou obranu, souvislost. V případě, že by došlo touto právní rekodifikací i ke změně právní úpravy institutu nutné obrany, netroufla bych si, vzhledem k velice krátké době účinnosti trestního zákoníku, ani uvažovat o tom, co by bylo dobré do budoucna změnit. Tím, že byla právní úprava institutu nutné obrany přijata beze změny, by se změnou ustanovení souvisejících, poukázala na některé (mnou subjektivně vnímané) problémy, které by bylo možno do budoucna korigovat. V souvislosti s tím, že jsem porovnávala institut nutné obrany u nás a na Slovensku, musím uvést, že naši východní sousedé jsou v tomto směru o velký krok napřed. Vlivem změny v trestněprávní legislativě došlo i ke změně nutné obrany, jejíž současná podoba byla navrhována k zapracování do nového trestního zákoníku i našimi zákonodárci. Bohužel bez úspěchu. Bude tedy zajímavé do budoucna sledovat, jaký výsledek tato změna přinese.

V souvislosti s přijatou právní úpravou nutné obrany na Slovensku si myslím, že by se do našeho zákonného ustanovení o tomto institutu měla zapracovat bližší specifikace útoku, stejně jako vyloučení trestní odpovědnosti u osoby obránce, která při odvrácení útoku jednala v silném rozrušení. Myslím si, že v této rozpracovanost a detailnost zákonného ustanovení nutné obrany i s případy excesů by byla přínosem zejména pro občany z ad laické veřejnosti k tomu, aby tento institut lépe pochopily. Lepší pochopení nutné obrany povede k tomu, že lidé se nebudou bát institutu nutné obrany vyvolávat, nebudou pociťovat obavy z možného excesu, nebo pravidla budou jasnější a zetelnější. Tato v této detailnost a rozpracovanost ale bude přínosem i pro orgány činné v trestním řízení, z důvodu rychlejšího a snazšího rozhodování. Když jsem zmínila exces z nutné obrany, připomínala bych se k beztrestnosti excesu z nedbalosti.

Sou asně by do budoucna mohl přicházet v úvahu odstupovaný postih pro osobu útočníka, která není trestně odpovědná. Myslím si, že dítě nemůže mnohdy zdaleka domyslet následky svého chování, stejně jako osoba nepříčetná.

Při vytváření podmínek, které by charakterizovaly institut nutné obrany, by stálo za úvahu vycházet z potřeby obrany, která by odvracela útok. Ta by mohla nahradit stávající podmínku, kterou je přítomnost způsobu útoku. Obrana by pak byla potřebná v tom případě, kdy bychom mohli útok jistě a bez rizika zastavit. V případě výběru obrany by se zvolil nejmírnější způsob.

Na základě vyhodnocení dotazníku, který je součástí této bakalářské práce, jsem zjistila, že valná většina laické veřejnosti má tristní znalosti o institutu nutné obrany, a když uflou něm něco ví, bojí se ho vyvolávat, z čehož možného překročení hranic nutné obrany a jejich následného trestního postihu. Na toto smýšlení má velký vliv i medializace jednotlivých případů nutné obrany. Jak jsem již uvedla v počátku mé práce, média se zaměřují na ty případy, které jsou pro ně lákavé. Bohužel se ve velké míře jedná o případy, na které mají jednotlivé orgány jiné v trestním řízení jiný náhled, a kdy je převážně rozhodnuto v neprospěch obránce. Z tohoto důvodu si myslím, že by nebylo marné pověchně informovat veřejnost o institutu nutné obrany třeba formou nějakého instruktážního pořadu, který by plnil preventivní funkci.

V době, kdy sílí brutalita a agresivita útočníka a neustále stoupá počet krádeží vloupáním, by měla být věnována pozornost v nově vzniklé problematice automatických obranných zařízení, jejichž používání se rozrůstá jako houby po dřevě. Vzhledem k tomu, že se mnohdy jedná o zařízení nebezpečná, která mohou způsobit škodu nejen útočníkovi, ale i těmto osobám, si myslím, že jejich vymezení a podmínky jejich používání by měly být součástí zákonného ustanovení.

Určit by nebylo od věci, aby byla instituce nutné obrany ujednocena ve všech zákonných ustanoveních naší právní úpravy, neboť v současné době upravuje nutnou obranu trestní zákoník, občanský zákoník a zákon o odpovědnosti, jejichž ustanovení jsou výrazně odlišná, především co se týče přípustnosti nutné obrany. V současné době tedy můžeme dojít k tomu, že zatímco je podle jednoho právního předpisu nutná obrana vyhodnocena jako oprávněná, podle druhého tomu tak nebude.

Do budoucna bych si tedy pro sebe i pro ostatní přála, aby nové zákonné ustanovení týkající se nutné obrany, pokud bude, bylo lépe formulováno pro případ, že bychom někdy museli bránit sebe sama nebo druhého. K tomu nám pomáhá i prevence ve formě informovanosti obyvatel našeho státu, ve formě praktických příkladů.

Závěr

V-ichni si jist p ejeme, aby v na-í spole nosti panoval po ádek a trestná innost aby se v co nejv t-í mí e potírala. Není mofné, aby toto potírání trestné innosti zabezpe ovaly pouze p íslu-né orgány státní ochrany, nebo ty nejsou v-udyp ítomné. Chránit své zájmy p ed úto níkem je právo, nikoli povinnost ob ana, nicmén je t eba si uv domit, fe toto právo p iná-í zna nou pomoc osobám (p edev-ím policist m), které mají právní povinnost vystoupit na obranu ohrofených zájm p i ochran spole nosti p ed kriminalitou a pácháním trestné innosti. Dobrá informovanost ve ejnosti o institutu nutné obrany je tedy pro na-í spole nost velkým p ínosem, nebo si myslím, fe podrobné informace p isp jí k tomu, fe -íroká ve ejnost bude institut nutné obrany více vyuffívat. Uv domme si, fe na-e pasivita p ispívá k rozvoji trestné innosti a v p ípad , fe sami sebe nebo druhé nebudeme bránit, vyvoláme v pachatelích pocit jistoty a p evahy a dojde v tom p ípad k dokonání trestného ínu. V mnoha p ípadech takováto situace kon í nepotrestáním pachatele, cofl je pro na-í demokratickou spole nost více nefl nefládnoucí.

Cílem mé práce bylo zpracovat ucelený pohled na institut nutné obrany, se zam ením na analýzu vývoje trestn právní úpravy s komparací s vysp lými právními systémy, vysv tlení jednotlivých mofností sou asného právního a sociálního rámce a p edlofení návrh de lege ferenda ke zvý-ení mofností jejího vyuffití p i ochran oprávn ných práv a zájm ob an a spole nosti.

V první kapitole jsem zmapovala historický vývoj institutu nutné obrany od starov ku afl po sou asnost, a to jak v eských zemích, tak i v m ítku celosv tovém. Jsem zastánkyní názoru, fe bez historických souvislostí není fládná práce kompletní, proto jsem je nemohla nezmínit. D raz jsem kladla na historické události, které nutnou obranu i celé trestní právo ovlivnily velkou m rou.

Navazujícími kapitolami jsem se snažila vytvo it ucelený pohled na institut nutné obrany. Zabývala jsem se postavením institutu nutné obrany v systému okolností vylučujících protiprávnost, rozebrala jsem jednotlivé podmínky nutné obrany a definovala jsem p ekro ení mezi nutné obrany. Extenzivní exces (následná obrana) m fe v praxi ínit zna né obtíffe, nebo jeho vymezení není prozatím jednotn vykládáno. V p ípad extenzivního excesu je velmi d leffité zkoumat a p esn ur it místní a asovou souvislost útoku a obrany, abychom ho mohli odli-ít od obrany p edb flné a putativní, tedy excesu intenzivního.

Poukázala jsem na psychické faktory, které mohou ovlivnit chování osoby jednající v nutné obraně. Mrzí mne, že se při posuzování jednání v nutné obraně k těmto psychickým faktorům nepřihlíží a současný trestní zákoník na ně nepamatuje.

Součástí práce je i srovnání nutné obrany s další zákonnou okolností vylučující protiprávnost, a to s krajní nouzí, kterou považují po nutné obraně za druhou nejdelší, o které by měla být veřejnost také alespoň povědomá. Vymezila jsem jak shodné znaky jejich obou, tak znaky rozdílné, které je činí odlišnými.

Zanalyzovala jsem vývoj trestní právní úpravy v České republice a provedla komparaci se slovenskou a německou právní úpravou. Musím konstatovat, že na západní i východní sousedé mají v tomto ohledu právní systém daleko propracovanější a svým občanům nabízejí jasné a srozumitelné definování nutné obrany, které garantuje v této záruce bezpečí a ochranu chráněných zájmů. Zde se však nabízí otázka, zda definování nutné obrany v našem trestním zákoníku není zcela dostatečné a zda se nejedná při posuzování podmínek nutné obrany pouze o špatný výklad zákona spojený s určitým alibismem.

V závěru práce jsem předložila návrhy de lege ferenda, ke zvýšení možností použití nutné obrany při ochraně oprávněných práv a zájmů občanů a společnosti.

K výzkumu ve své bakalářské práci jsem zvolila šest hypotéz, z nichž bylo prostědnictvím dotazníku pět potvrzeno, verifikovala jsem je a pouze jedna vyvrácena, tudíž neverifikována. Potvrdil se tím můj předpoklad, že široká laická veřejnost není dostatečně obeznámena s institutem nutné obrany v naší zemi, což vede k tomu, že se tento institut bojí vyvíjet, nebo má strach z možného excesu a následného trestního postihu. Proto je nutné, aby média zveřejňovala i úspěšné případy nutné obrany, kdy je obránce zproštěn viny, a aby v nově zvýšenou pozornost popularizaci právně daných možností použití tohoto institutu.

Každý z nás tedy může jednat v nutné obraně, pokud budou splněny všechny její zákonné podmínky. Právní znalost problematiky nutné obrany je pro laickou veřejnost nutná z hlediska jejího použití v běžném životě, kdy se může ocitnout v situaci, kdy bude třeba vzít právo do vlastních rukou. Pak bude jen na nás, zda této možnosti využijeme. A nebude nám zbývat nic jiného než doufat, že ten, kdo bude posuzovat naše jednání, bude v první řadě myslet na práva a oprávněné zájmy poškozených a osob je chránících.

Seznam použité literatury

Monografie:

HEJDA, Jan, et al. *Vybraná témata kriminalistiky a trestního práva*. 1. vydání. Praha: Oeconomica, 2007. 251 s. ISBN 978-80-245-1163-4.

JELÍNEK, Jiří, et al. *Trestní právo hmotné: Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 896 s. ISBN 978-80-87212-24-0.

JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku: Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny*. Praha: Leges, 2009. 224 s. ISBN 978-80-87212-21-9.

KUCHTA, Josef. *Nutná obrana*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 218 s. ISBN 80-210-2198-5.

NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. Vydání: 1. Praha: LexisNexis, 2006. 114 s. ISBN 80-86920-10-0.

NOVOTNÝ, František; KREML, Antonín; HELEBRANT, Martin. *Zbraně a sebeobrana*. 1. vyd. Praha: Goldstein&Goldstein, 1997. 329 s. ISBN 80-86094-23-5.

SPURNÝ, Jofa. *Psychologie násilí: O psychologické podstatě násilí, jeho projevech a způsobech psychologické obrany proti němu*. Vyd. 1. Praha: Eurounion, 1996. 134 s. ISBN 80-85858-30-4.

TRÁMAL, Pavel; PŮRY, František; RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář*. 6. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. 3126 s. ISBN 80-7179-896-7.

Ostatní literatura:

Česko. 2009a. Trestní zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, 011, 40, § 1 - § 420.

Česko. 2009b. Důvodová zpráva k hlavičce III: Okolnosti vylučující protiprávnost činu. In *Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku*. 2009.

Česko. Občanský zákoník. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, 019, 40, § 1 - § 879e.

Československo, Česko. Trestní zákon. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1961, 065, 140, § 1 - § 301.

Československo. Trestní zákon. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1950, 039, 86, § 1 - § 312.

Slovensko. Trestný zákon. In *Sbírka zákonů, Slovenská republika*. 2005, 129, 300, § 1 - § 440.

Německo. Strafgesetzbuch. In *Sbírka zákonů, Německo*. 1871, § 1 - § 358. Dostupný také z WWW: <<http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>

Elektronické zdroje:

DOLENSKÝ, Adolf. Nová koncepce nutné obrany : § 13 tr. zák.. *Bulletin* [online]. 1994, 1, [cit. 2011-08-20]. Dostupný z WWW: <http://www.cak.cz/files/174/BA_94_01.doc/>.

JURISTIC, Redakce. Nutná obrana - vždy aktuální, laik m v-ak stále zamlřená. *Juristic* [online]. 24.11.2003, 481644, [cit. 2011-07-01]. Dostupný z WWW: <<http://trestni.juristic.cz/481644/clanek>>.

Seznam grafů

Graf 1: Nedovolené ozbrojování na území Jiho českého kraje v letech 2008-2010.....	30
Graf 2: Krádeže vloupáním na území Jiho českého kraje v letech 2008-2010.....	32
Graf 3: Výsledek výzkumu	54
Graf 4: Výsledek výzkumu	54
Graf 5: Výsledek výzkumu	54
Graf 6: Výsledek výzkumu	55
Graf 7: Výsledek výzkumu	55
Graf 8: Výsledek výzkumu	55
Graf 9: Výsledek výzkumu	56
Graf 10: Výsledek výzkumu	56
Graf 11: Výsledek výzkumu	56
Graf 12: Výsledek výzkumu	57
Graf 13: Výsledek výzkumu	57
Graf 14: Výsledek výzkumu	57
Graf 15: Výsledek výzkumu	58
Graf 16: Výsledek výzkumu	58
Graf 17: Výsledek výzkumu	58
Graf 18: Výsledek výzkumu	59
Graf 19: Výsledek výzkumu	59
Graf 20: Výsledek výzkumu	59
Graf 21: Výsledek výzkumu	60
Graf 22: Výsledek výzkumu	60
Graf 23: Výsledek výzkumu	60
Graf 24: Výsledek výzkumu	61
Graf 25: Výsledek výzkumu	61
Graf 26: Výsledek výzkumu	61
Graf 27: Výsledek výzkumu	62

Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník na téma nutná obrana

Dobrý den,

děkuji za Váš čas v novém dotazníku, který se zabývá problematikou nutné obrany. Výsledky, které z něj vzejdou, použiji ve své bakalářské práci. Zvolenou odpověď, prosím, označte křížkem.

1) Je v místě Vašeho bydliště zvýšená kriminalita?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

2) Znáte pojem nutná obrana ve smyslu trestního zákoníku?

- Ano znám
- Myslím, ale vím, o co jde
- Spíše nevím, o co jde
- Ne, neznám

3) § 29 Trestního zákoníku definuje nutnou obranu takto: 1) **in jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.** 2) **Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.** Myslíte si, že je toto paragrafové znění srozumitelné?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

4) Byl(a) jste někdy fyzicky napaden(a)?

- Ano
- Ne

Pokud na tuto otázku odpovíte ne, další dvě otázky nevyplňujte!!!!

5) Bránil(a) jste se tomuto útoku?

- Ano
- Ne

Pokud na tuto otázku odpovíte ne, další otázku nevyplňte!!!!

6) Byla Vaše obrana úspěšná?

- Ano
- Ne

**7) Vystoupil(a) byste (znovu), v případě potřeby, na svou obranu nebo na obranu
někoho jiného?**

- Ano
- Nevím
- Ne

**8) Máte obavu, že pokud útočníka zraníte, bude Vám hrozit postih od orgánů
jiných v trestním řízení?**

- Ano
- Nevím
- Ne

**9) Myslíte si, že v hranicích případech nutné obrany je soudy rozhodováno ve prospěch
obránce?**

- Ano
- Nevím
- Ne

10) Schvalujete uložení trestu odnětí svobody za nepřiměřené použití nutné obrany?

- Ano
- Nevím
- Ne

11) Myslíte si, že by měla právní úprava institutu nutné obrany zohledňovat subjektivní stav obránce?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

12) Myslíte si, že by měla právní úprava institutu nutné obrany zohledňovat to, že se v případě útoku jedná o osobu, která není trestně odpovědná (dítě, nepřítelná osoba, osoba jednající ve skutkovém omylu)?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

13) Myslíte si, že osoba, která není trestně odpovědná (viz výše) může ohrozit zájmy chráněné trestním zákonem stejně jako jakákoli jiná osoba?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

14) Znáte z médií nějaký případ nutné obrany?

- Ano
- Ne

15) Myslíte si, že je obecně dovoleno zajistit svoje obydlí automatickým obranným zařízením (např. samostřelou)?

- Ano
- Nevím
- Ne

16) Schvalujete používání automatických obranných zařízení?

- Ano
- Ne

17) Myslíte si, že objekt, ve kterém je automatické obranné zařízení nainstalováno, by měl být označen upozorněním?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

18) Máte obavu, že institut nutné obrany může být zneužíván (např. pro páchaní násilné trestné činnosti)?

- Ano
- Nevím
- Ne

19) Jste muž nebo žena?

- Muž
- žena

20) Žijete na venkově nebo ve městě?

- Na venkově
- Ve městě

21) Jste držitelem(kou) zbrojního prázka?

- Ano
- Ne

22) Pokud jste o tom, že byste si pořídil(a) zbrojní prázek a eventuálně zbraň?

- Ano
- Ne

23) Kolik je Vám let?

- Do 18 let
- 18-35 let
- 35-50 let
- Nad 50 let

24) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Střední odborné
- Střední s maturitou
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

Nepovinná otázka!!!!

25) Pan X se vracel v nočních hodinách ze zaměstnání. Když přišel do chodby domu, kde bydlel, uslyšel ze sklepních prostor podezřelý hluk. Protože již v minulosti došlo ve stejném domě k vloupání do bytu, vydal se do sklepa, kde přistihl neznámého mufla, který se právě vloupal do jedné ze sklepních kójí. Mezi mufla došlo k fyzické potyčce, přičemž pachatel vloupání ohrožoval pana X roubovákem. Pan X vytáhl z tašky svou legálně drženou zbraň a po pachateli vystřelil. Způsobil mu prstevnici pravé strany hrudníku. Pachatel vloupání je třeba ho vyběhnout ze sklepa na ulici, kde zkolaboval. Pan X, který byl za ním, zavolal bez prodlení záchrannou službu a policii. Vyjádřete svůj názor.

- Obrana byla přiměřená
- Nevím
- Obrana nebyla přiměřená